

**T.C.**  
**ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ**  
**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ÖĞRENCİLERİN MESLEKİ İLGİ ALANLARI VE AİLENİN MESLEK**  
**SEÇİMİNE ETKİSİ**  
**(Bolu İli Özel Dershanelerde Üniversiteye Hazırlık Kursu Gören Öğrenciler**  
**Üzerinde Bir Araştırma )**

**FATMAGÜL BEKLEVİŞ**

**Ağustos- 2007**

**T.C.**  
**ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ**  
**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**  
**İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI**

**ÖĞRENCİLERİN MESLEKİ İLGİ ALANLARI VE AİLENİN MESLEK**  
**SEÇİMİNE ETKİSİ**  
**(Bolu İli Özel Dershanelerde Üniversiteye Hazırlık Kursu Gören Öğrenciler**  
**Üzerinde Bir Araştırma)**

**Yüksek Lisans Tezi**

**Hazırlayan**  
**Fatmagül BEKLEVİŞ**

**Danışman**  
**Yrd. Doç. Dr. Samettin GÜNDÜZ**

**Bolu - 2007**

## SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Fatmagül Bekleviş'e ait "Öğrencilerin Mesleki İlgi Alanları ve Ailenin Meslek Seçimine Etkisi" adlı çalışma, jürimiz tarafından Sosyal Bilgiler dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir. 21/08/2007

**Akademik Ünvan ve Adı Soyadı**

**İmza**

|                     |                                 |       |
|---------------------|---------------------------------|-------|
| Üye (Tez Danışmanı) | : Yrd. Doç. Dr. Samettin GÜNDÜZ | ..... |
| Üye                 | : Yrd. Doç. Dr. Bahri AYDIN     | ..... |
| Üye                 | : Yrd. Doç. Dr. Ahmet OCAK      | ..... |

Prof. Dr. Uğur ESER  
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

**ÖZET****ÖĞRENCİLERİN MESLEKİ İLGİ ALANLARI VE AİLENİN MESLEK  
SEÇİMİNE ETKİSİ****Fatmagül BEKLEVİŞ****Yüksek Lisans Tezi****İlk Öğretim Anabilim Dalı****Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Samettin GÜNDÜZ****Ağustos-2007, xiii + 83 Sayfa**

Bu araştırmanın amacı, Bolu ili özel dershanelerinde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin mesleki ilgi alanlarını ve ailenin meslek seçimine etkilerini araştırmaktır.

Araştırmanın örneklemi, Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören, 100 kız, 42 erkek toplam 142 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma 2 özel dershanede gerçekleşmiştir. Araştırmada veri toplama amacıyla kullanılan Musa Şahin' in anketindeki Aile ve Meslek ile ilgili sorulardan oluşmaktadır. Verilerin analizinde frekans ve yüzde hesaplamaları kullanılmıştır.

Araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

**1.** Bolu ili özel dershanelerinde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin mesleki ilgi alanları incelendiğinde, öğrencilerin okul türleri ile mesleki ilgi alanları arasında ilişki olduğu görülmüştür. Öğrencilerin mesleki ilgi alanında çalışabilme durumuna bakıldığında, öğrenciler ileride mesleklerini yapabileceklerine inanmaktadırlar. Seçtikleri mesleklerin iş imkanları bakımından, öğrenciler, hem özel hem kamu sektöründe iş imkanı bulabileceklerini; seçtikleri meslekleri uygulayabilmeleri açısından ise; öğrencilerin, seçtikleri meslekle ilgili okulu

kazanmalarına baęlı olarak uygulayabileceklerini dūřundukleri gōrūlmūřtır. Őğrencilerin seētikleri mesleklerin onlara uygun olup olmadıęına karar vermeleri aēısından, kendi kiřilik ōzelliklerinden, yeteneklerinden ve kazandıkları bařarılarından dolayı uygun olduęu belirlenmiřtir.

2. Őğrencilerin ilgi ve yeteneklerini belirlemede okulda ve dershanede yetenek testi uygulandıęı, seētikleri mesleklerle ilgili, % 53,3'ünün biraz bilgisinin olduęu, % 38,7'sinin yeterli bilgisinin olduęu, meslek seēme ve belirleme anketleri doldurdıkları ve okulda yapılan konferanslara katıldıkları gōrūlmūřtır. Őğrencilerin meslek belirleme dōnemleri ise; Lise 1-2-3' tūr. Meslek seēimlerinde yōn veren kiřilerin olduęu ve ōrnek alma nedenlerin de ise, seētikleri kiřilerin mesleki bařarılarının etkili olduęu gōrūlmūřtır.

3. Őğrencilerin ailelerinin meslek seēimine bakıřı, seētikleri meslek ile ilgili arařtırma ve inceleme yapmalarını ve meslekler konusunda birlikte arařtırıp tartıřarak karar vermeleri řeklinedir. Ailelerin yūkses ōęretim konusundaki dūřūnceleri ise, yūkses ōęretimin ekonomik rahatlık saęlayacaęı dūřūncesi nedeniyle ēocuklarının mutlaka bir ũniversite okumaları gerektięine inanmaktadırlar. Ailenin meslek seēiminde deęer verdięi kriterler ise; ēocuklarının seētikleri mesleklerde kendilerine saęlayacaęı ekonomik imkanları, ilgi ve yeteneklerini ōn planda tutarak seēim yapmalarıdır. Ailenin meslek seēiminde saęladıęı imkanlar; ēocuklarını ũniversiteye hazırlık kursuna gōnderdikleri, ōzel ders aldırabildikleri, ēocuklarının meslek seēimlerin de onlara gūvendikleri ve ēocuklarına meslek seēiminde yardımcı oldukları gōrūlmūřtır.

**Anahtar Kelimeler:** Meslek, Meslek Seēimi.

**ABSTRACT**  
**PROFESSIONAL INTERESTS OF STUDENTS AND EFFECT OF THE**  
**FAMILY ON PROFESSIONAL CHOICE**

**Fatmagül Bekleviş**  
**Higher Licence Thesis**  
**Branch of the mother of science of primary education**  
**Counsellor of Thesis:Yrd.Doç.Dr.Samettin GÜNDÜZ**

**August-2007,xiii+83 pages**

The purpose of this study is to examine the fields of interest of the students who are in the preparation course for the university in Bolu's private courses.

The analysis of the study is composed of 100 girls, 42 boys , 142 students in total. The examination comes true in two private courses. The questions about family and job in the questionnaire of Musa Şahin are also used for collecting data. In the analysis data frequency and calculation of percentage are used.

We have these results:

1. When we examine the fields of interest of the students who are in the preparation courses for the university in Bolu, a relation between types of school and the fields of interest is seen. When we consider their position in working their own fields, they believe in doing their job in coming years. In terms of the opportunities of their job, students think that they can easily find the opportunity both in private and public sector. As for the application of jobs they chose, it is seen that students should enter the university which is relevant to the job they chose. When the students decide

if their job suits them, it is important to consider their personalities, abilities, and their successes.

2. It is seen that ability test is applied in school and private course for determining their abilities and interest. % 53,3 of the students have a little knowledge, % 38,7 have enough knowledge about the jobs they chose. It is also seen that they filled the questionnaire about selecting a job and they joined the conference in their school. The term in which they determine their job is 1st, 2nd, 3rd classes in high school.

3. The point of view of the families in selecting a job is to examine and research about their job and decide together about job. The idea of the families is composed of the need of entering a university because of its providing economical comfort. The criteria of the families are to select a job by giving primary importance to the economical opportunities which their job support, also interest and abilities. The opportunities of the families are; they let the students go private courses for university, they enable them to have private lesson, their trust in them, and their help in the selection.

**Key words:** Profession, Professional Choice

*AiLE'ME*

## TEŞEKKÜR

Araştırmamın gerçekleşebilmesi, birçok kişinin desteği ile mümkün olabilmıştır. Yüksek lisans öğrenimime katkılarından dolayı bütün ders hocalarıma şükran borçluyum.

Bu çalışma sürecinde bilgisi, desteği ve deneyimi ile başarılı olmam için beni yönlendiren, büyük bir sabırla bütün sorularıma cevap veren tez danışmanım Sayın Yrd. Doc. Dr. Samettin GÜNDÜZ hocama en derin teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmam süresince sevgi ve anlayışıyla bana destek olan aileme yüksek lisans öğrenimim esnasında gösterdikleri hoşgörüden dolayı çok teşekkür ederim.

## İÇİNDEKİLER

|                                |             |
|--------------------------------|-------------|
| <b>ÖZET .....</b>              | <b>iii</b>  |
| <b>ABSTRACT .....</b>          | <b>v</b>    |
| <b>İTHAF.....</b>              | <b>vii</b>  |
| <b>TEŞEKKÜR .....</b>          | <b>viii</b> |
| <b>İÇİNDEKİLER DİZİNİ.....</b> | <b>ix</b>   |
| <b>TABLolar DİZİNİ.....</b>    | <b>xii</b>  |

### BÖLÜM I

|                              |          |
|------------------------------|----------|
| <b>GİRİŞ.....</b>            | <b>1</b> |
| 1.1. Problem Durumu.....     | 2        |
| 1.2. Problem Cümlesi.....    | 4        |
| 1.3. Alt Problemler.....     | 4        |
| 1.4. Araştırmanın Amacı..... | 5        |
| 1.5. Araştırmanın Önemi..... | 5        |
| 1.6. Sayıtlılar.....         | 6        |
| 1.7. Sınırlılıklar.....      | 6        |
| 1.8. Tanımlar.....           | 6        |

### BÖLÜM II

|                                                                   |          |
|-------------------------------------------------------------------|----------|
| <b>KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ LİTARATÜR.....</b>                 | <b>8</b> |
| 2.1. KURAMSAL TEMELLER.....                                       | 8        |
| 2.1.1. Meslek Kavramı.....                                        | 8        |
| 2.1.2. Meslek Seçimi.....                                         | 9        |
| 2.1.3. Meslek Seçimi Sürecindeki Dönemler.....                    | 11       |
| 2.1.4. Mesleki Gelişim Süreci.....                                | 12       |
| 2.1.5. Mesleki Gelişim Kuramları.....                             | 13       |
| 2.1.5.1.Ginzberg ve Arkadaşlarının Mesleki Gelişim Kuramları..... | 14       |
| 2.1.5.2.Super'e Kişilik Kuramı.....                               | 14       |
| 2.1.5.3.Holland'ın Kişilik Kuramı.....                            | 15       |

|                                                               |    |
|---------------------------------------------------------------|----|
| 2.1.5.4.Roe'nun Meslek Gelişim Kuramı.....                    | 16 |
| 2.1.6. Meslek Seçmede Rol Oynayan Önemli Faktörler.....       | 17 |
| 2.1.7. Anne Babanın Meslek Seçiminde Önemi.....               | 18 |
| 2.1.8. Türkiye’de Dershaneciliğin Tarihsel Gelişimi.....      | 25 |
| 2.1.9. Dershaneciliğin Eğitim Sistemindeki Yeri ve Önemi..... | 27 |
| 2.1.10. Dershanelerin Rehberlik Hizmetleri.....               | 27 |
| 2.1.10.1. Mesleki Rehberlik.....                              | 28 |
| 2.1.10.2. Dershanecilikte Ölçme –Değerlendirme Çalışmaları..  | 30 |
| 2.1.11. Dershaneciliğin Kültürel ve Sosyal Yönü.....          | 31 |
| 2.1.12. Özel Dershane Tartışmaları.....                       | 32 |
| 2.1.13. Batı’da Dershaneciliğin Tarihsel Gelişimi.....        | 32 |
| 2.1.13.1. Japonya Dershanecilik.....                          | 33 |
| 2.1.13.1.1. Özel Eğitimli Okullar Endüstrisi (JUKO).....      | 33 |
| 2.1.13.1.2. Gram Okulları (YOBİKO).....                       | 33 |
| 2.1.13.2. Yunanistan’da Dershanecilik.....                    | 34 |
| 2.1.13.3. İngiltere’de Dershanecilik.....                     | 35 |
| 2.1.13.4. Almanya’da Dershanecilik.....                       | 35 |
| 2.1.13.5. Fransa’da Dershanecilik.....                        | 36 |
| 2.1.13.6. İsviçre’de Dershanecilik.....                       | 36 |
| 2.1.13.7. İtalya’da Dershanecilik.....                        | 36 |
| 2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....                                 | 37 |
| 2.2.1. Konu ile İlgili Yurtdışında Yapılan Çalışmalar.....    | 37 |
| 2.2.2. Konu ile İlgili Türkiye’de Yapılan Araştırmalar.....   | 38 |

### **BÖLÜM III**

|                                                 |           |
|-------------------------------------------------|-----------|
| <b>YÖNTEM.....</b>                              | <b>41</b> |
| 3.1. Araştırma Modeli.....                      | 41        |
| 3.2. Evren ve Örneklem.....                     | 41        |
| 3.3. Veri Toplama Araçları.....                 | 42        |
| 3.4. Verilerin Toplanması.....                  | 42        |
| 3.5. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması..... | 43        |

### **BÖLÜM IV**

|                                                |           |
|------------------------------------------------|-----------|
| <b>BULGULAR VE YORUMLAR.....</b>               | <b>44</b> |
| 4.1. Kişisel Özelliklere İlişkin Bulgular..... | 44        |
| 4.2. Alt Problem 1.....                        | 46        |
| 4.3. Alt Problem 2.....                        | 54        |
| 4.4. Alt Problem 3.....                        | 57        |
| <br><b>BÖLÜM V</b>                             |           |
| SONUÇLAR VE TARTIŞMA.....                      | 66        |
| <br><b>BÖLÜM VI</b>                            |           |
| ÖNERİLER.....                                  | 71        |
| <br><b>KAYNAKÇA.....</b>                       | <b>72</b> |
| <b>EKLER.....</b>                              | <b>77</b> |
| EKLER-1. Anket                                 |           |

**TABLO LİSTESİ****SAYFA**

|                                                                                                                                  |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Tablo 2.1.</b> Yıllara Göre Özel Dershane, Öğrenci Ve Öğretmen Sayıları.....                                                  | 26 |
| <b>Tablo 3.1.</b> Ankete Katılan Öğrenci Sayısı.....                                                                             | 41 |
| <b>Tablo 3.2.</b> Dağıtılan ve Dönen Anket Sayıları.....                                                                         | 41 |
| <b>Tablo 4.1.</b> Bolu İli Özel Dershanelerde Üniversiteye Hazırlık Kursu Göre Öğrencilerin Cinsiyetlerine İlişkin Dağılımı..... | 44 |
| <b>Tablo 4.2.</b> Öğrencilerin Okumakta ya da Mezun olduğu Okul Türü Dağılımı.....                                               | 45 |
| <b>Tablo 4.3.</b> Öğrencilerin Yaşı Dağılımı.....                                                                                | 46 |
| <b>Tablo 4.4.</b> Okul Türü ile Mesleki İlgi Alanları Arasındaki Dağılımı.....                                                   | 47 |
| <b>Tablo 4.5.</b> Kız Öğrencilerin Mesleki İlgi Alanlarının Anne Mesleği ile İlişkisi.....                                       | 49 |
| <b>Tablo 4.6.</b> Erkek Öğrencilerin Mesleki İlgi Alanlarının Baba Mesleği ile İlişkisi...                                       | 49 |
| <b>Tablo 4.7.</b> Öğrencilerin Mesleki İlgi Alanlarında Değer Verdiği Kriterler ve Tercih Ettiği Mesleğin Niteliği .....         | 50 |
| <b>Tablo 4.8.</b> Öğrencilerin Seçtiği Mesleği Yapabilme Durumuna Bakışı.....                                                    | 51 |
| <b>Tablo 4.9.</b> Öğrencilerin Seçtiği Mesleklerin İş İmkanları.....                                                             | 52 |
| <b>Tablo 4.10.</b> Öğrencilerin Seçtiği Mesleği Uygulama Şartları.....                                                           | 53 |
| <b>Tablo 4.11.</b> Öğrencinin Seçtiği Mesleğin Ona Uygun Olup Olmadığına Karar Verme.....                                        | 54 |
| <b>Tablo 4.12.</b> Öğrencilerin Mesleklerle İlgili Bilgi Durumu- 1.....                                                          | 55 |
| <b>Tablo 4.13.</b> Öğrencilerin Mesleklerle İlgili Bilgi Durumu -2.....                                                          | 55 |
| <b>Tablo 4.14.</b> Öğrencilerin Mesleklerle İlgili Bilgi Kaynakları Açısından Durumu...                                          | 56 |
| <b>Tablo 4.15.</b> Öğrencilerin Mesleklerini Belirleme Yaşı Bakımından Durumu.....                                               | 57 |
| <b>Tablo 4.16.</b> Ailenin Meslek Seçimine Bakışı.....                                                                           | 58 |
| <b>Tablo 4.17.</b> Ailenin Yüksek Öğretime Gitme Durumu.....                                                                     | 59 |
| <b>Tablo 4.18.</b> Ailenin Meslek Seçiminde Değer Verdikleri Kriterler Bakımından Durumu.....                                    | 60 |
| <b>Tablo 4.19.</b> Ailenin Meslek Seçiminde Sağladığı İmkanların Durumu .....                                                    | 61 |
| <b>Tablo 4.20.</b> Öğrencinin Meslek Seçiminde Ailenin Yardımı.....                                                              | 62 |
| <b>Tablo 4.21.</b> Ailenin Öğrencinin Meslek Seçimine Karşı Tutumu -1.....                                                       | 62 |
| <b>Tablo 4.22.</b> Ailenin Öğrencinin Meslek Seçimine Karşı Tutumu -2.....                                                       | 63 |
| <b>Tablo 4.23.</b> Ailenin Maddi Durumunun Öğrencinin Meslek Seçimine Etkisi.....                                                | 64 |

|                                                                   |    |
|-------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Tablo 4.24.</b> Öğrencinin Meslek Seçimine Yön Veren Kişi..... | 64 |
|-------------------------------------------------------------------|----|

|                                                          |    |
|----------------------------------------------------------|----|
| <b>Tablo 4.25.</b> Öğrencileri örnek alma nedenleri..... | 65 |
|----------------------------------------------------------|----|

## BÖLÜM I

### GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya ilişkin problem durumu, problem cümlesi, önem, sınırlılıklar ve tanımlar yer almaktadır.

#### 1.1. Problem Durumu

Meslek kavramı; insanın bilgi, becerileri doğrultusunda öğrenme yoluyla veya ustalıkla kazandığı ve bir ödül karşılığı yaptığı faaliyetler toplamı olarak tanımlanmaktadır (Telman, 2002:27). Kuzgun (2004:124)'a göre ise; meslek, insanlara yararlı mal ya da hizmet üretmek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, belli bir eğitimle kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları toplumca belirlenmiş etkinlikler bütünüdür. Bu bilgiler ışığında mesleği tekrar tanımlamak gerekirse bir kimsenin hayatını kazanmak için yaptığı, kuralları toplum tarafından belirlenmiş ve belli bir eğitimle kazanılan bilgi ve becerilere dayalı faaliyetler bütünüdür.

Yetişkinlikte insan hayatını etkileyenlerden biri meslektir. İnsanlar meslekleri yardımıyla topluma önemli katkılarda bulunmaktadırlar. Kendi kendini tanıma, hayatta mutluluk ve ihtiyarlıktaki güven, kısmen bir kimsenin mesleği ile yakından ilgilidir. Bir kimsenin mesleği ne olursa olsun, mesleğin onun davranışlarını etkilemesi mümkündür. Bu bakımdan bir kimse bir meslek seçmekle yaşayış şeklini de seçmiş olmaktadır (Akhun, 1983:399).

Meslek seçimi; bireylerin belirli bir yaştan sonraki yaşamlarında onların başarılı ve mutlu olarak gelişmelerini ve böylece kendilerini gerçekleştirmelerini etkileyecek en önemli olaylardan biri niteliğindedir (Kepçecoğlu, 1988:57). Meslek seçmek, ekonomik bağımsızlığa kavuşmanın, artık büyüyüp erişkin bir birey olmanın

göstergesidir. Herkes hayatının bir döneminde meslek hayatına girmek için can atar, çünkü bu, insanların kendi ayaklarının üzerinde durduğu anlamına gelmektedir. Ancak; bu süreçte hatalı her davranış akılcı ve gerçekçi seçim yapılmasını engelleyecektir ki, bu da geri dönülmez sonuçlar doğurabilmektedir.

Meslek seçimi yönünden bedensel, zihinsel, sosyal, duygusal ve bilişsel gelişmelerle çok yakından ilişkilidir. Meslek; daha küçük yaşlarda başlayıp gelişerek son ergenlik çağlarında ve daha sonraki yaşamda şekil kazanıp, somutlaşmaktadır. Çocuk, büyüyüp öğrendikçe yeni ilgi alanları geliştirmekte; bazı alanlardaki ilgilerini de derinleştirmektedir. Yaşadıkça, öğrendikçe yeni tecrübe ve hünerler kazanarak çevresindeki ve hayatındaki yetişkinlerin yansımalarını gözlemektedir. Geliştirdiği yeni bedensel ve bilişsel hünerlerden hayatında nasıl yararlanması gerektiğini öğrenmektedir. Bunlar, meslek kavramının ve ihtiyacının gelişmesinde temel başlangıçtır ve meslek gelişiminin süreçlerini oluşturmaktadır ( Tan, 1995:123).

Meslek seçme aşamasındaki gençler, seçimini yaparken çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. Bunlar; anne babanın arzuladığı meslek, beğenilen kişi tarafından yapılan, popüler olan, toplum içinde saygın kabul edilen, ulaşılması ya da iş bulması kolay olan, öğretmenlerin uygun gördüğü, üniversiteye girmeyi kolaylaştıran düşük puanlı meslekler ya da fantezilerle geliştirilen idealdeki meslekler olmaktadır. Bu nedenlerin hiçbiri objektif yönlendirme yöntemi ile ortaya çıkmamıştır ve bu tür bir seçim zaman içinde genç insanlara zarar vermektedir. Sevmeden yapılan bir iş ya da mesleğin yarattığı huzursuzluk, ilerleyen yıllarda kendini çok daha boyutlu olarak göstermektedir ve yanlış seçilen meslek ileride kişinin işyerinde veya özel hayatında da birçok olumsuzluklara neden olmaktadır. Zira bireyin yanlış meslek seçimi ruh sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir.

Meslek seçimini zorlaştıran en büyük etkenlerden biri de gencin hangi mesleği seçeceği konusunda kararsız kalmasıdır. Bu konuda anne babanın tutumu oldukça önemlidir. Anne babalar ergenlerin mesleki ve eğitsel planlarını etkileyen en önemli kişilerdir (Daniels, 1983; Naylor, 1986). Anne babalar yalnızca aile ilişkilerinde sergiledikleri demokratik, otoriter ve kabul edici gibi tutumları değil,

mesleki gelişimini destekleyici tutum ve davranışları da çocuklarının mesleki gelişim süreçlerini ve mesleki karar verme davranışlarını etkileyebilirler (Feldman, 2003; Laramore, 1983). Örneğin anne babalar mesleki gelişimine yardımcı olmak amacıyla çocuklarını meslekleri tanımaya yönlendirebilir, elde ettikleri bilgileri onlarla tartışabilir, onlarla ilgi duyduğu meslekler hakkında konuşabilir, çocuklarının yetenek ve ilgilerini fark etmeleri ve geliştirmeleri için değişik etkinlikler de bulunabilirler. Aynı zamanda anne babaların meslekleri tanıma konularında bilgi düzeyleri artıkça daha olumlu tutumlar sergilemektedirler. Bunun bir sonucu olarak da çocuklar daha az mesleki kararsızlık yaşamaktadır (Akhun, 1983:401).

Seçeceği meslek konusunda karar vermek gencin belki de yaşamı boyunca vereceği en önemli kararlardan biridir. Kararlarını kendi başına verme ve verdiği kararın sorumluluğunu üstlenme konusunda desteklenmemiş gençler, meslek seçimi kararını verirken de oldukça zorlanmaktadır. Ayrıca meslek seçimi sürecinde anne babaların, kendi istekleri doğrultusunda çocuklarını yönlendirmek yerine onların yeteneklerini, ilgilerini ve yaşamdan beklentilerini anlamaya çalışmaları ve kendilerini tanımaları konusunda destek olmaları gerekmektedir.

Bireylerin içinde yaşadıkları toplumun bir üyesi olarak, ilgi ve yeteneklerine göre ve toplumun ihtiyaçlarına uygun, doğru bir meslek seçimi yapabilmeleri, hem bireyin iş doyumu sağlayıp mutlu olması, hem de toplumun iş gücünden en verimli şekilde yararlanması açısından önemli bir problemdir. Çünkü; bireyin hayatının büyük bir bölümünde mesleği yer almaktadır. Bireyin seçtiği meslek; onun mutluluk kaynağı olabileceği gibi, mutsuz ve topluma yabancılaşmış bir insan olmasına da neden olmaktadır. Yaşamın bu önemli durağında zor bir sınava hazırlanan genç için kuşkusuz en büyük destek, anne babalarının verdiği destektir. Böylesine önemli bir dönemde gence verilen bilinçli bir destek, doğru ve kaliteli bir yaşam sürmesini sağlayacaktır.

## 1.2. Problem Cümlesi

Bolu ili özel dershanelerinde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin mesleki ilgi alanlarını ve ailenin meslek seçimine etkileri nelerdir?

## 1.3. Alt Problemler

Bu temel probleme yönelik alt sorular şu şekilde belirlenmiştir:

1. Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin mesleki ilgi alanı açısından;
  - a. Okul türü ile mesleki ilgi alanları arasındaki dağılım nedir?
  - b. Öğrencilerin anne-baba mesleğine yönelme durumu nasıldır?
  - c. Öğrencilerin mesleki ilgi alanlarında değer verdiği kriterler ve seçtiği mesleğin niteliği nelerdir?
  - d. Öğrencilerin seçtiği mesleği yapabilme durumlarına bakışı nedir?
  - e. Öğrencilerin seçtiği mesleğin iş imkanları nelerdir?
  - f. Öğrencilerin seçtiği mesleği uygulama durumu nelerdir?
  - g. Öğrencilerin seçtiği mesleğin ona uygun olup olmadığına karar verme durumu nedir?
2. Bolu ili özel dershanelerinde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin mesleki rehberlik açısından;
  - a. Öğrencilerin meslekler hakkında bilgi edinme durumları nedir?
  - b. Öğrencilerin mesleklerle ilgili bilgi kaynakları nelerdir?
  - c. Öğrencilerin hangi yaşlarda mesleklerini belirlemektedir?
3. Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin ailesinin meslek seçimine etkileri açısından;
  - a. Öğrencilerin ailesinin meslek seçimine bakışı nelerdir?
  - b. Öğrencilerin ailesinin yüksek öğretime gitme konusundaki düşünceleri nelerdir?

- c. Öğrencilerin ailesinin meslek seçiminde değer verdikleri kriterler nelerdir?
- d. Öğrencilerin ailesinin meslek seçme sürecinde sağladığı imkanlar ve ailenin yardımı nelerdir?
- e. Öğrencinin ailesinin meslek seçimine karşı tutumu nedir?
- f. Öğrencinin ailesinin maddi durumunun öğrencinin meslek seçimine etkisi nedir?
- g. Öğrencinin meslek seçimine yön veren kişi ve nedenleri nelerdir?

#### **1.4. Araştırmanın Amacı**

Bu çalışma, Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin mesleki ilgi alanları ve ailenin meslek seçimine etkilerini araştırmaktadır.

#### **1.5. Araştırmanın Önemi**

Meslek seçimi karmaşık bir iştir. Bu davranışın oluşup gelişmesinde yetenekler, ilgiler, ihtiyaçlar gibi psikolojik, sosyo- ekonomik düzey ve cinsiyet gibi sosyal faktörlerin etkisi vardır (Kuzgun, 2000:25). Meslek seçimi, bireyin gelecekteki başarı ve mutluluğunun ve toplumun o iş gücünden alacağı verimin bir belirleyicisidir. Bir toplumda bireylerin ilgi ve yeteneklerine uygun meslekleri seçmeleri hem toplum için hem de kendi psikolojik doyumları için önemlidir. Meslek seçmek gibi zor bir gelişim göreviyle karşı karşıya kalan gençlerin en büyük zorluklarından biri, meslek seçimi konusunda yeterli bilgiye sahip olmamalarıdır. Bir yandan ergenlik problemleri bir yandan da meslek seçimi, mesleki kararsızlık yaşayan genci sıkıntıya sokmaktadır. Gencin bütün hayatını etkileyecek bu karar isabetli bir şekilde kendi ihtiyaç ve potansiyellerine uygun olarak vermesi gerekmektedir. Bu süreçte de anne-babanın da öğrencinin meslek seçimine etkisi çok önemlidir. Mesleki ilgi alanları ve ailenin meslek seçimindeki etkileri, bu araştırma sayesinde belirlenmektedir.

Araştırmada öğrencilerin meslek seçimlerinde ailenin etkisi incelenerek bu alanda yapılacak çalışmalara bir kaynak olması düşünülmüştür. Anne- babalara, öğretmenlere, yöneticilere, konuyla ilgili diğer kişilere ve özellikle dershanelerde öğrencilere mesleki bilgilendirme veren rehber öğretmenlere yardımcı olması beklenmektedir.

### **1.6. Sayıtlar**

1. Araştırmaya katılan öğrencilerin anket formlarını yanıtlarken görüşlerini objektif olarak yansıtmış oldukları kabul edilmiştir.
2. Araştırmada kullanılan anket öğrencilerin mesleki ilgi alanları ve ailenin meslek seçimine etkilerini ölçebilecek niteliktedir.

### **1.7. Sınırlılıklar**

1. Araştırma 2004–2005 yılında Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrenciler ile sınırlıdır.
2. Öğrencilerin mesleki ilgi alanları ve ailenin meslek seçimine etkilerini ölçen anket ile sınırlıdır.

### **1.8. Tanımlar**

**1. Meslek:** İnsanlara yararlı mal ya da hizmet üretmek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, belli bir eğitimle kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları toplumca belirlenmiş etkinlikler bütünüdür (Kuzgun, 2004:34) .

**2. Meslek Seçimi:** Bireyin tercih ettiği meslekler arasından biride karar kılması ve buna hazırlamak için çaba göstermesi meslek seçimi olarak adlandırılabilir (Kuzgun, 2004:56) .

**3. Mesleki Tercih:** Bireyin tercih ettiği yani girmek istediği meslekler arasından birinde kara kılması ve buna hazırlanmak için çaba göstermesidir (Kuzgun, 2004:65) .

## BÖLÜM II

### KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, araştırmayla ilgili kuramsal açıklamalar ve seçilen araştırmalar yer almaktadır.

#### 2.1. Kuramsal Temeller

Bu başlıkta meslek kavramı, meslek seçimi, meslek gelişimi, mesleki gelişim süreci, mesleki gelişim kuramları, meslek seçmede rol oynayan önemli faktörler, anne babanın meslek seçimindeki önemi, dershaneciliğin Türkiye’de ve batıdaki gelişimi yer almaktadır.

##### 2.1.1.Meslek Kavramı

Meslek, Arapça bir kavramdır ve "Suluk" kelimesinden üretilmiştir. Köküne bağlı olarak "yol, gidiş, usul, tarz, tertip" gibi anlamlara gelmektedir (Büyük Türk Ansiklopedisi, 1990:847). İngilizce karşılığı ise; "profession, vocation, occupation" gibi kavramlardır.

Türk Tarih Kurumu'nun "Türkçe Sözlüğünde (1983) meslek; 'Bir kimsenin kendi hayatını kazanmak, geçimini sağlamak için seçerek kendini verdiği iş ya da düşünce alanıdır, şeklinde tanımlanmaktadır (TTK, 1983:826).

Özgüven (1999)’e göre ise meslek; Bir kimsenin yaşamını sürdürmek geçimini sağlamak için seçtiği sürekli iş alanıdır ve sadece para kazanma yolu değil bireyin kendini gerçekleştirme yoludur. Bireyler diğer çeşitli etkinliklerle birlikte, mesleki etkinlikler yolu ile psikolojik gereksinimlerini karşılamaya, kendini

gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Psikolojik açıdan, bireyle ilgili özellikleri ilgi, yetenek ve başarısını meslek hayatına yansıtması bakımından, sosyo-ekonomik açıdan; toplum içerisindeki statüsünü, prestijini, gelirini ve yaşantısını etkilemesi bakımından önemlidir.

### **2.1.2. Meslek Seçimi**

Meslek seçimi; bireyin hayatında vermiş olduğu en önemli kararlardan biridir ve telafisi çok zor, geri dönüşü çok defalar imkânsız olan meslek seçimi, hassas ve dikkat edilmesi gereken bir konudur. Doğuştan getirdiğimiz yeteneklerimizin, potansiyelimizin ve daha sonra öğrenme yoluyla kazandığımız bilgi ve becerilerin en iyi şekilde kullanılabilmesi bizim için en doğru olan meslek alanının, işin seçilmesiyle mümkün olmaktadır. Bu sayede birey kendini gerçekleştirebilecek, benlik kavramını sağlıklı ve kuvvetli bir şekilde geliştirecek ve mesleğini severek yapacaktır (Kuzgun, 2000:68).

Meslek seçiminin önemli olduğu düşüncesi, Amerika Birleşik Devletleri'nde 1890'lı yıllarda kabul görmüş, öğrencileri iş ve mesleklerden haberdar etme anlamında ilk çalışmalar başlamıştır. ( Kuzgun, 2000:7). Toplum yaşamında herkes bir meslek sahibi olma ve etkin olma ihtiyacı içindedir. Çünkü insan ile yaşam arasındaki en kuvvetli bağ mesleğidir (Yeşilyaprak ve diğerleri, 1996:67).

Kuzgun (2000)'a göre ise meslek seçimi; bir kimsenin kendisine açık olan meslekleri çeşitli yönleri ile değerlendirip kendi ihtiyaçları ve beklentileri açısından istenilen yönleri çok, istenmeyen yönleri az olan birine yönelmeye karar vermesidir. İnsan hayatında bu kadar önemli bir yer kapsayan meslek seçimi, üzerinde iyice düşünülüp, gerekli analizler yapıldıktan sonra karar verilmesi gereken bir süreçtir. Bu karardan geri dönmek bazen çok zor bazen de imkansız olmaktadır. Bireyin seçme özgürlüğünü doğru tercihler yapabilme doğrultusunda kullanabilmesi için, neyi niçin istediğini, ne gibi bedensel, zihinsel ve ekonomik olanaklara sahip olduğunu bilmesi yani kendini tanıması gerekmektedir. Aynı şekilde, sağlıklı bir seçim için mevcut seçenekleri, gerektirdiği nitelikler ve sağladıkları olanaklar

açısından değerlendirmesi gerekmektedir (Kuzgun, 2000:7). Her birey yaşamının belli bir döneminde meslek tercihlerini kesinleştirerek ileride icra edeceği mesleği belirlemek istemektedir. Eğer bir birey mesleki karar verme çağına geldiği halde seçenekler arasında bocalıyor, sık sık kararlarını değiştiriyor ve bir türlü mesleki tercihini kesinleştiremiyorsa mesleki açıdan bir kararsızlık yaşadığı düşünülmelidir (Kuzgun, 2000:65).

Alınan eğitim ve seçilen meslek bireyin yaşam tarzını belirlemektedir ve bu yüzden meslekte başarılı olabilmek için, bireyin seçtiği meslekte yetenekli ve istekli olması gerekmektedir. Meslek seçerken verilen karar bireyin ileride iş bulup bulamayacağını ya da iş yaşamında mutlu olup olamayacağını belirlemektedir. Bireyin yaşamına ilişkin diğer kararlar da büyük ölçüde bundan etkilenmektedir. Meslek, kişinin değer yargılarını, dünya görüşünü günlük yaşama tarzını başkaları ile ilişkilerini alışkanlıklarını evleneceği kişiden çocuklarının geleceğine kadar birçok ayrıntıyı etkilemektedir.

Bireysel açıdan olduğu kadar toplumsal açıdan da meslek seçimi önemlidir. Toplumun gelişmesine hizmet edecek insan gücünün planlanması, bireyin hem toplumsal ihtiyaçlarını hem de kendi ilgi ve yeteneklerini dengeli bir şekilde kullanmasını sağlamaktadır. Günümüzde, mesleğini sevmeyi için doyumsuzluk yaşayan ve iç dengesini yitiren birçok insan bulunmaktadır. Çünkü zorlanarak yapılan meslek, depresyon, iş veriminde düşüş, dikkatsizlik, isteksizlik, başarısızlık, başarısızlığın getirdiği mutsuzluk, işstahsızlık, uykusuzluk, çevreyle iletişim bozukluğu gibi ciddi boyutlu rahatsızlıklar yaratmaktadır.

Her mesleğin kendine özgü gerekleri, çalışma koşulları ve sağladığı olanaklar farklıdır. Meslekler arasında bu ve benzeri alanlarda gözlenen farklılıklar, bireylerde yetenek, ilgi, gereksinme gibi psikolojik nitelik çeşitlenmesine denk düşmektedir. Bu yüzden bireyin kendi gelişimine en çok fırsat hazırlayacak, gereksinimlerini en iyi biçimde doyurabilecek alanı seçebilmesi önem kazanmaktadır. Sağlıklı bir seçim ise ancak kişinin kendini ve seçeneklerini yakından tanıması ile mümkün olmaktadır (Yeşilyaprak, 2002:202).

### 2.1.3. Meslek Seçimi Sürecindeki Dönemler

Meslek seçimi için tercih yapma işlemi ve bu meslekte uyum sağlama bir hayli zaman almaktadır. Bu işte bir seri faaliyet ve çeşitli kararlar rol oynamaktadır. Seçim eyleminin belirli yönleri çocukluk çağında başlamaktadır. Meslek seçimi ve uyum hususları ise ergenlik çağının sonuna kadar sürer ve hatta yetişkinlik devresine kadar da uzanmaktadır. Toplumumuzda meslekle ilgili seçimler belirli dönüm noktalarında önem kazanmaktadır.

**1. Fantezi Dönemi (Çocukluk Dönemi; 5-11 yaş):** Çocuk daha küçük yaşlarda evde aile üyelerinin ve aile çevresindekilerin yaptıkları işleri görür; onları oyunlar ile taklit etmektedir. Bu devre çocuğun meslek taklitleri yaptığı devredir. Orta ve son çocukluk yıllarında kendini en çok etkileyen durumlarla ilgili bazı meslek fantezileri kurar. Bazen doktor, bazen öğretmen veya polis olmak istese de bu meslek adları geçicidir.

**2. Romantik Dönem (Son Çocukluk İlk Ergenlik Dönemi; 11-14 yaş):** İlk ergenlik devresinde hayatla bir iş tutmak gereği hakkında biraz daha bilgilenen çocuk gene de meslekler hakkında romantiktir. Tarihte sporda ya da yakın çevresinde hayranlık duyduğu bir kahramanın, önemli bir kişiliğinin mesleğine yönelir. Hareketli, prestijli, çarpıcı meslekler onun ilgisini daha çok çekmektedir.

**3. Geçici Karar Dönemi (Orta Ergenlik Dönemi; 14-17 yaş):** Bu dönemde meslekler ile ilgileri daha bilinçli ve sürekli. Ama gene de çabuk değişmelere açıktır. Genç bazı meslekleri daha ciddi olarak düşünmeye; bu meslekler karşısında kendini denemeye ve değerlendirmeye başlar.

**4. Realist Dönem (Son Ergenlik Dönemi; 17-21 yaş):** Genç, meslek seçimi işi ile daha ciddi ve bilinçli bir şekilde ilgilenmektedir. Kendi yetenek ve imkanlarını, mesleğin gereklerini ölçüp tartmaktadır. Gencin meslek ilgileri, bazı mesleklerle doğru daralmış ve yoğunlaşmıştır. Bir veya bir iki mesleğe karşı yoğunlaşmış olan bir meslek daha sürekli ve kalıcıdır. Bu dönemin sonuna doğru

genç, artık bir meslek üzerinde karar kılıp kendini o mesleğe hazırlama gereği içindedir. Bütün bu meslek seçme gelişimi safhalarında bireye psikolojik yardım gerekmektedir (Tan, 1992:123-124).

#### **2.1.4. Mesleki Gelişim Süreçleri**

Mesleki gelişim, çocuklukta bir meslek fikrinin oluşmaya başlamasından itibaren, yetişkinlikte bir meslek sahibi oluncaya kadar geçen gelişim evrelerini kapsamaktadır (Yeşilyaprak ve diğerleri, 1998). Artık günümüzde, bireyin bir meslek seçmesinin bir anda verilen bir karar olmadığı, mesleki gelişim süreci içinde biçimlenip ortaya çıktığı kabul edilen bir anlayıştır. Mesleki gelişim süreci 5 aşamada yaşanmaktadır (Yeşilyaprak, 2002:207).

**1- Uyanış ve Farkında Olma (Awareness):** Bu dönem çocukta meslek bilincinin oluşmaya başladığı dönemdir. Okul öncesi dönemden başlayarak ilköğretim dönemi kapsamaktadır (5-12 yaş arası). Çocuk bu dönemde, çevresindeki insanların farklı uğraşlarının olduğunu, çeşitli meslekler olduğunu görmeye ve anlamaya başlamaktadır. İlkokulun son yıllarında ise çocuk, kendisi ve diğer insanlar arasında ilgiler, yetenekler, amaçlar ve güdülenme yönünden farklarının ve benzerliklerin farkına varmaktadır.

**2- Meslekleri Keşfetme ve Araştırma (Exploration):** Bu dönem, ortaokul yılları olan 12-15 yıllarını kapsamaktadır ve çocuk bu dönemde kişilerin ve mesleklerin ortak olan yönlerini kavramaya, farklı nitelikleri üzerinde daha çok bilgi sahibi olmaya, yeni yönlerini keşfetmeye ve anlamaya çalışmaktadır.

**3- Karar Verme (Decision Making):** Gençin lise yıllarını, (15-18 yaşlar) kapsayan bu dönemde birey artık kendisi ve meslekler hakkında oluşturduğu algılara dayanarak, bilgileri değerlendirerek, eşleştirmeye, birbirine uydurmaya ve geleceğine ilişkin idealler oluşturmaya başlamaktadır. Bu ideal ve düşünceler, başlangıçta geçici olabilir ancak genç, giderek daha çok ve temel bir plan yapmaya başlar ve mesleki kararını vermektedir.

**4- Mesleğe Hazırlık (Pereparation):** 18-23 yaşları arasını kapsayan bu dönemde birey, seçtiği alan, okul veya yaptığı etkinliklerle mesleğe hazırlanmaya, meslekle ilgili beceriler geliştirmeye, bilgi birikimi oluşturmaya başlar. Mesleki tutumlar gelişilerek mesleği icra etmeye hazır duruma gelmektedir. Aynı zamanda o meslek alanında iş araştırmaya başlamaktadır.

**5- İşe Yerleşme(Employment):** Bireyin iş dünyasında yerini alarak çalışmaya başladığı dönemdir. Bu dönemde birey kazandığı bilgi ve becerileri uygulama alanı bularak mesleki gelişimini sürdürmektedir ( Yeşilyaprak , 2002:208).

### **2.1.5. Mesleki Gelişim Kuramları**

Meslek seçimine kişilik gelişimi açısından bakan kuramcılar bir meslek edinmenin, belli bir anda verilen bir karar sonucunda değil, yaşamın çok erken yaşlarında başlayıp meslek ömrünün sonuna kadar süren bir gelişim çizgisi boyunca zaman zaman verilen bir dizi kararlardan oluşan süreçte gerçekleştiğini savunmuşlardır (Yeşilyaprak ve diğerleri, 1998).

Mesleki gelişim kuramları: bireylerde meslek fikrinin nasıl doğup geliştiğini, mesleki kararın veya seçimin nasıl yapıldığını, bu seçimi etkileyen etmenlerle birlikte bu oluşumu açıklamaya çalışan görüşlerdir.

#### **2.1.5.1. Ginzberg ve Arkadaşlarının Mesleki Gelişim Kuramları**

Ginzberg, Ginzburg, Axelrad ve Herma (1951 ) meslek seçimi olgusuna gelişimsel açıklamayı getirmişlerdir. Meslek seçiminin belirli bir anda gerçekleşen bir olay değil, çocukluktan ergenliğe, oradan da yetişkinliğe uzanan bir gelişim dönemi süreci olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Temel Unsurları

- 1- Meslek seçimi bir süreçtir.
- 2- Bu süreç, büyük ölçüde, geri dönülmezdir.
- 3- Seçim süreci daima bir uzlaşma içerir.

Ginzberg' in Mesleki Gelişim Dönemleri, fantezi, geçici, gerçekçi olmak üzere 3 dönemden oluşmaktadır. Bunlar;

**Fantezi (Hayal) Dönemindeki** (5–11 yaş) seçimlerinde; keyfi seçimlerde bulunur. Zevk ilkesi ön plandadır. Yetişkinlerle özdeşleşme kurulmaktadır.

**Geçici Seçimler Dönemi** (11–17 yaş), İlgi, kapasite yetenek, değer, geçiş aşamalarına ayrılmaktadır. 11–12 yaş ilgi aşamasında; çocuk, hoşlandığı ve hoşlanmadığı etkinlikleri ayırmaya başlar. İlgileri ön plandadır. 13–14 yaş dönemini kapsayan kapasite aşamasında, kendi yeteneklerini ve mesleğe uygunluğunu daha fazla dikkate almaktadır. 15–16 yaş değer döneminde, kendi değerleri, yaşam değerleri ve meslekten beklentileri uyuşmaya başlar. 17 yaş geçiş döneminde ise, seçimler geçici ve deneyseldir. Kendi ilgi, kapasite ve değerlerinin farkına vardıkça ve dış gerçekleri algıladıkça düşünceleri değişmektedir.

**Gerçekçi Dönemde** (17 – 24 yaş) ise; Keşfetme Araştırma, Billurlaşma, Belirleme aşamaları yer alır. 17 – 18 yaş keşfetme döneminde; meslek seçimi yapmasında yardımcı olacak bilgi ve yaşantılar edinmeye çalışır. Billurlaşma 19 – 21 yaş döneminde; daha önceki yaşanan süreçlerin birikimsel toplamıdır. Çeşitli faktörlerin değerlendirmesini yapar ve bir amaca bağlanır. Belirleme 21 – 24 yaş dönemini ise; kararın kesinleşmesi ve özel planlamayı kapsamaktadır.

#### 2.1.5.2. Super'in Kişilik Kuramı

Meslek seçimi; benlik tasarımının mesleki bir terimle ifadesidir. Benlik tasarımı, bir kimsenin kendisini nasıl algıladığı, gördüğüdür. Benlik algısı ise meslek seçimini etkilemektedir. Mesleğini seçen insan kendi benliğini yansıtmaktadır. Kişi kendisini nasıl görüyorsa o doğrultuda meslek seçer. Meslekte benlik tasarımı ile ilgili özellikler önem kazanıyor. İnsanlar hayatı boyunca bir takım etkinlikler yaparlar, bazı alanlarda etkinliği artar, kendisini başarılı görür; benlik tasarımı kendisine verilen rol, ilk yıllardan itibaren şekillenir. Çevre tarafından verilen değer benlik kavramının oluşmasında etkilidir ve benlik kavramı hayat boyu devam eden

bir süreçtir. Kişi benliğini ortaya koymak için mesleği vasıta olarak görülmektedir. (Yeşilyaprak ve diğerleri, 1998).

- 1- Büyüme Dönemi (14 yaşa kadar)
- 2- Araştırma Dönemi (15-24 yaş)
- 3- Yerleşme Dönemi (25-44 yaş)
- 4- Koruma Dönemi (45-64 yaş)
- 5- Çöküş Dönemi (65 ve sonrası)

### **2.1.5.3. Holland'ın Kişilik Kuramı**

Kişilik dinamiği ile mesleklerin yaratıldığı çevre veya mesleklerin gerektirdiği faaliyetler arasında ilişki vardır. Meslek seçimi kişiliğin yansımasıdır. Altı tip kişilik ve altı tip meslek grubu vardır.

**1- Gerçekçi tipler:** Genelde atak, saldırgan, motor fonksiyonları gösteren işlerde başarılı, sabırlı ve hoş görülü, açık havada bulunmaktan hoşlanırlar, soyut kavramlardan hoşlanmazlar ve ilgileri mekanik alanlarda yoğunlaşır.

**2- Aydın tipler:** Yapmaktan çok düşünmeyi tercih ederler, soyut kavramlardan hoşlanır, bağımsız, alçak gönüllü, kendilerini sorgulayan, sabırlı ve ısrarcı kişilerdir.

**3- Sosyal tip:** Diğer insanlarla bir arada olmaktan hoşlanan, ikna etme ve zihinsel yetenekleri yüksek, insanları ve kendilerini anlamaya çalışan kişilerdir.

**4- Gelenekçi tip:** Emir alıp vermekten hoşlanan, statü sahibi olmayı isterler ve çevrede iyi izlenim bırakmayı isterler.

**5- Girişimci tip:** İnsanlarla ilişki halinde, dış görünüşe önem veren, meraklı, konuşma ve ikna yetenekleri ön plandadır.

**6- Artistik tip:** Estetik faaliyetlerle ilgili, esneklik, alçak gönüllülük, kararsızlık, ataklık, bağımsızlık, sosyal ilişkileri fazla olmayan, hayal gücü fazla olan kişilerdir.

Holland kuramının 4 temel varsayımı vardır.

1. Birkaç insan, benzerlikler dikkate alındığında, altı kişilik tipinden birine yerleştirilebilir.
2. Altı kişilik karşılığı olan altı tür meslek vardır.
3. İnsanlar sahip oldukları beceri, yetenek, tutum ve değerleri kullanmalarına olanak sağlayacak çevreleri ararlar.
4. Bireyin meslek seçimi; davranışını, kişilik tipi ve çevresinin özellikleri arasındaki etkileşimi belirler ( Yeşilyaprak ve diğerleri, 1998).

#### **2.1.5.4. Roe'nun Meslek Gelişim Kuramı**

Roe'nun yaklaşımı, ihtiyaçlar kuramı olarak da bilinir. Bu kuram, erken yaşlardaki çocuk ebeveyn ilişkisinin, çevresel yaşantıların ve genetik faktörlerin bir araya gelerek, bireyin temel ihtiyaçlarını oluşturduğunu vurgulamaktadır. Ebeveyn stilleri, çocukların meslek gelişimlerini ve seçimlerini etkilemektedir. Ebeveynler sıcak ve kabul edici olursa, çocukları ileride diğer insanlarla çalışmaktan hoşlanırlarken, ebeveynler soğuk ve ret edici tutumlar sergilerse, çocukları diğerleriyle çalışmaktan ve işbirliği yapmaktan kaçınmaktadır. Roe, çocukluk yaşantılarını incelerken özellikle, anne-babaların çocuklarına karşı tutumlarını esas belirleyici olarak almış ve anne-baba ile çocuk ilişkilerinin farklı mesleki seçimlere neden olduğunu ileri sürmüştür. Ona göre anne-baba tutumları özellikle 3 boyutta incelenmektedir.

1. Çocuğun üzerine aşırı derecede düşme
2. Çocuğa soğuk davranma
3. Çocuğu kabul etme ( Yeşilyaprak ve diğerleri, 1998).

### 2.1.6. Meslek Seçmede Rol Oynayan Önemli Faktörler

Meslek seçim süreci, bireyin gerçek işini seçiminden çok önce başlar. Meslek seçimi, var olan işler arasından en uygununa karar vermekten ibaret değildir. Bireyin geçmişi ve temelleri, rol modelleri, deneyimleri, ilgileri ve kişiliği meslek seçimini etkileyen en önemli etkenlerdendir (Onur,1995:130).

Bireyin meslek seçimini etkileyen etmenler arasında zihinsel yetenekler özel yetenekler, kişilik özellikleri ve benlik tasarımı, ilgiler, akademik başarı, cinsiyet, çevresel etmenler; bunlardan özellikle ailenin sosyal ve ekonomik düzeyi, önemli etmenler olarak gösterilmektedir. Süper'e göre meslek seçimini etkileyenler şöyledir (Kepçeoğlu, 1994:65).

**1.Biyolojik Etmenler:** Bireyin fiziksel özellikleri, cinsiyet, beden yapısı, görme ve işitme durumu v.b.

**2.Sosyolojik Etmenler:** Duyguları, değerleri, aile ile ilişkileri, bağlı olduğu arkadaş çevresinin beklentileri ve baskıları, ailenin sosyal düzeyi, yakın ilişki kurulan öteki kişiler.

**3.Psikolojik ya da Kişisel Etmenler:** Bireyin ihtiyaçları, duyguları, tutumları, değerleri, ilgileri ve yetenekleri.

**4.Ekonomik Etmenler:** Ailenin ekonomik düzeyi, çevrenin ya da ülkenin genel ekonomik durumu, otomasyon ve teknik gelişmeler, bunların toplumun insan ihtiyacı üzerindeki etkileri.

**5.Politik Etmenler:** Mesleğe girme olanakları, iş bulma olanakları, değişik eğitim ve yetişme fırsatları, v.b.

**6.Şans ile İlgili Etmenler:** Doğal afetler, işleri ve işyerlerini etkileyen beklenmedik olaylar, iç ve dış savaşlar, v.b. (Kepçeoğlu, 1994:66).

Sonuç olarak meslek seçiminin çok karmaşık bir takım etkenlerin etkileşimine bağlı olduğu söylenebilir. Meslek seçiminin ergenlik sonlarında ya da genç yetişkinlikte tek bir karar sonucu yapıldığı yolundaki geleneksel görüş, bugün yerini meslek seçimi ve gelişiminin yetişkinlik boyunca sürdüğü görüşüne bırakmıştır (Onur,1995:132).

Bireyin meslek seçimine yardım ederken birey hakkında bazı bilgileri de esas almamız gerekmektedir.

**1. Bireyin Fiziksel Özellikleri:** Kişisel görünüş, ses ve konuşma biçimi, genel sağlık ve enerji düzeyi, fiziksel engelleri, yaş boy ve ağırlığı.

**2. Kişisel Nitelikleri:** Güdüler, amaçları, değerleri, duygusal düzenlilik ve olgunluk düzeyi, benlik tasarımı, sosyal gelişimi.

**3. Okul ve Okul dış Yaşantıları:** Bireyin son okuduğu okulda veya mezun olduğu okuldaki başarısı seçebileceği meslekler hakkında bize bilgi verir. Kuvvetli ve zayıf olduğu dersler, kol faaliyetlerine, kültürel ve sosyal faaliyetlere katılma durumu bilinmelidir.

**4. İlgiler**

**5. İstidatları**

**6. Genel ve Özel Zihinsel Yetenekleri**

**7. Aile Statüsü ve aile özgeçmişi:** Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, parasal durumu, kültürel geçmişi ve kültüre karşı ilgisi, çocuğa karşı ilgi ve tutumu (Kepçeoğlu, 1994:66).

#### **2.1.7. Anne Babanın Meslek Seçiminde Önemi**

Türk Aile Yapısı Özel İhtisas Komisyonuna göre aile; kan bağılılığı, evlilik ve diğer yasal yollardan, aralarında akrabalık ilişkisi bulunan ve çoğunlukla aynı evde yaşayan bireylerden oluşan; bireylerin cinsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik

ihtiyaçlarının karşılandığı, topluma uyum ve katılımlarının sağlandığı ve düzenlendiği temel bir birimdir (Akt; Nazlı, 2000:15).

İhtiyaçlarımızı doyuma ulaştırdığımız en doğal ortam ailemizdir. Aile özellikle üç ihtiyacı karşılamada önemlidir. Bunlar samimilik, güç ve anlamlılıktır. (Nazlı, 2000:14). Foley (1989)'e göre ise, ailenin bu üç amacı karşılamasının zorunlu olduğu söylenemez. Yine de, aile olmadan bu ihtiyaçları doyuma ulaştırmak nadiren mümkündür. Aile sosyal bir birimdir ve her üye karşılıklı olarak bu üç boyuttaki ihtiyaçlarına ulaşmak için çaba gösterir (Akt; Nazlı, 2000:14). İnsanın ihtiyaçlarını karşılayabileceği doğal yer kendi ailesidir. Bireyin yaşamında doyum sağlaması, fonksiyonlarını etkili bir şekilde yerine getirmesi ve yaşadığı topluma uygun bir kişi olarak yetişmesi önce aile çevresinde sağlanmaktadır (Nazlı, 2000:14).

Gülerce'ye (1996) göre; Aile olgusu her ne kadar tarih içinde bir toplumdan diğerine farklı anlamlar taşıyabilmekte ise de, içinde evrensel sayılabilecek bazı gelişimsel olayların yaşandığı sosyal bir birimi ifade etmektedir. Evrensel aile tipi, kan bağı ile yapılanmış ve temel işlevi yeni doğan çocukları beslemek ve toplumsallaştırmak olan kritik bir sosyal grup olarak tanımlanmaktadır.

Toplumun en küçük birimi olarak kabul edilen ailenin insan hayatında vazgeçilmez bir önemi vardır. İnsanın ihtiyaçlarını karşılayabileceği doğal yer kendi ailesidir. Bireyin yaşamında doyum sağlaması, fonksiyonlarını etkili bir şekilde yerine getirmesi ve yaşadığı topluma uygun bir kişi olarak yetişmesi önce aile çevresinde sağlanmaktadır (Nazlı, 2000:14).

Kut (1994)'a göre ailenin bazı temel fonksiyonları neslin devamını, çocuğun yetişmesi, aile üyelerinin bakımı, sevgi, gelişme ve disiplini sağlamak ve destekleyici bir çevre temin etmek olarak sayılmaktadır. Gelişme aşamasına, yerel koşullara, kültür ve ailenin yapısına dayalı olan diğer fonksiyon ve ilişkiler ise giderek ailenin kendi dışındaki ilişkilerle olan etkileşimiyle gerçekleşmektedir. Bunlar üretim faaliyetleri, ev işleri, sosyal ve kültürel normları, beklentileri öğrenme; eğitim, sağlık

ve beslenme ile diğer sosyal faaliyetlerdir. Bunların yanı sıra, değerlerin yeni kuşaklara aktarılması, korunması ve değişmesi, iletişim ve problem çözümü gibi faaliyetleri de içerir. Ailenin yaşam döngüsü, çocuksuzluk, hamilelik, çocuk yetiştirme ve okul sistemiyle bütünleşme vb ailenin fonksiyonlarını etkileyen unsurlardan bazılarıdır (Akt;Nazlı, 2000:19). Ailenin temel işlevlerinden biri olan çocuk yetiştirmede amaç, sağlıklı bir kişilik oluşturmaktır. Kişilik, bir insanın duygu, düşünce ve davranışlarından kaynaklanan özelliklerinin bileşimi olarak tanımlanmaktadır. Her birey çevresine uyum sağlamak, kendine özgü ve oldukça tutarlı tepkiler geliştirir. Bireyin kendi eğilimlerine ve dış koşullara uygun düşen tepki ve davranışlarının tümü, onu başkalarından ayırmaktadır (Yavuzer, 1996:65).

Ailenin çocuk üzerindeki etkileri, çocuk daha anne karnındayken başlar (Ekşi,1990:89). İletişim-etkileşim, çocuğun oluşumunun ilk anından başlayarak duygularının davranışlarının, tepkilerinin, kavranılmasıdır. Özetle aile yaşam birimini kararlaştırıcı bir rol oynamaktadır. Anne ile çocuk arasında yoğun biçimde var olan bu ilişki, çocuğun içinde doğacağı en yakın sosyal ortam olan aileyi de kapsar. Anne-baba-çocuk arasındaki etkileşim ve iletişim, çocuğun gelişimini doğrudan etkileyen en önemli aile dinamiğidir (Kağıtçıbaşı,1989).

Kişiliğin temelleri ilk beş altı yıl içinde atılmaktadır. Her çocuk eninde, sonunda kendine özgü bir kişilik geliştirmektedir. Ancak bu kişiliğin dengeli ve uyumlu olabilmesi, gelişim basamaklarının başarılı bir şekilde aşılmasına bağlıdır. Ana çizgileriyle çocuklukta beliren kişilik, az çok değişme ve düzenlemelerden geçerek delikanlılık çağında son biçimini almaktadır (Yavuzer, 1996:76). Aile içinde bireyselleşme ve bağlılığı destekleyen, yönlendirici sıcak-davranış, kalıpları, kişilik gelişiminde önemli yeri olan bağımsızlık kişilik özelliğinin gelişimi ile de ilişkilidir (Collins ve Russell1991; Akt.Karadayı,1994).

Orta sosyo-ekonomik seviyedeki ailelerin çocuklarının daha yüksek itibarlı mesleklere yöneledikleri görülmektedir (Kulaksızoğlu, 2000:182). Ayrıca ana-babanın özellikle annenin eğitim düzeyi ile üst düzey mesleklere yöneliş arasında da ilişki

saptanmıştır (Kuzgun, 2000:103). Aileye ait bireyin meslek seçimini etkileyen özellikler arasında ailenin ekonomik düzeyi önemli bir belirleyici gibi görünmektedir. Alt, orta ve üst ekonomik seviyeye mensup olarak ayrılabilen aileler, bulundukları ekonomik duruma göre ileriye yönelik farklı beklentilere sahiptirler.

Ailenin çocuktan beklentisi çocuğun zekasına ve okul başarısına da bağlıdır. Ailenin çocuğu ele alınış biçimi ve çocuğa verilen değer ile ailede çocuktan olan beklenti arasında da ilişki vardır. Ailenin çocuktan beklentisi anne ve babanın çocuğunun neleri yapacağına ve neleri yapamayacağına dair düşünce ve kanaatlerini ve çocuğun kendini değerlendirmesini ve algılamasını doğrudan etkilemektedir. Çocuğundan düşük seviyede beklentileri olan anne ve babalar onda çoğunlukla düşük benlik değer ve düşük benlik saygısı yaratmaktadırlar. Aile ve çevrenin, çocuğun gücünün üstünde başarılar beklemesi ve onun için zorlaması veya onun mesleki ilgi ve isteklerine önem vermeden, kendi arzuları doğrultusunda mesleklere yönlendirmek istemesi ergenlerde zorlama ve gerilim yaratmaktadır.

Ana-baba koruyuculuğu, aile maddi desteği ve aileye ilişkin özellikler ise bir dereceye kadar yararlı iken, fazlası olumlu etkiyi azaltmakta, olumsuz kişilik özelliklerine ve olgunlaşmamış yanlış davranışlara ve madde kullanımına yol açmaktadır (Lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornbush, 1991; Procidano ve Heller, 1993; Akt. Karadayı 1994). Yavuzer (1996)'e göre; çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olarak tanımlanabilen ergenlik döneminde ergenin, sorunlarını kolaylıkla çözebilmesi ve bu dönemi zorlanmadan aşabilmesi, geçmişteki olumlu aile ilişkilerine bağlıdır. Çocukluk döneminde anne ve babası tarafından yeterince sevgi, sevecenlik ve güven duygusuyla yetiştirilen ve başarılı bir diyalog kurabilen çocuk zorlu ergenlik döneminde, kişilik sorunlarını arkadaşça ilişki içinde kolaylıkla çözmektedir.

Alliman-Brissett, Turner ve Skovholt (2004) da ergenlik çağındaki bireylerin mesleki plan ve araştırma yapma ile mesleki kararlar alma yeterliliklerinin anne babaların mesleklerini tanıtmaya, işleri ile ilgili onlarla konuşma gibi mesleki model

olma davranışı ile ilişkili olduğunu bulmuştur. Bir başka çalışmada ise anne babaların çocuklarının mesleki gelişimlerini olumlu yönde etkileyecek tutumlar sergiledikçe çocuklarının mesleki planlamanın önemi konusunda bilinçlendikleri (Bearg, 1979), mesleki planlama ve araştırma davranışlarında artış olduğu (Palmer ve Cochran, 1988) ve mesleki kararsızlıklarının azaldığı (Kush ve Cochran, 1993) bulunmuştur

Aile içinde ana babaların çocuklarına karşı olan tutumlarının çocuğun gelişimi açısından çok önemli olduğu görülmektedir. Ana-babaların çocuklarına karşı tutumları genelde üç grupta ele alınmaktadır.

**a-Otoriter Tutum**

**b-Koruyucu Tutum**

**c-Demokratik Tutum**

Kasatura (1998)'ya göre; meslek seçiminde en isabetli kararı verebilmek güç bir iştir. Öğrencinin kendisini ve yeteneklerini tanımasını gerektirdiği için, bu tanımada da kendisine yardımcı olunmadığı için güç bir iştir. Çocukların meslek anlayışları genellikle aile içinde başlamakta; küçükler ergenliğe yaklaştıkça, ana-babalar onları doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedirler. Bu etkileme, aile işini ele alma ya da ana-babadan birinin mesleğini sürdürme beklentisinin işaretleri yoluyla olabilmektedir. Bazı aileler bunu becerileri gösterterek, ilgileri ve hobileri özendirerek yapmaktadır. Ana-babalar çocuğun ya da ergenin özdeşeceği modeller olarak işlev görmektedir (Buyurgan, 1996). Ana-babaların, çocukların mesleki gelişiminde çok büyük etkisi olduğu birçok kişi tarafından kabul edilmiştir (Bratcher, 1982). Ebeveynlerin kendilerini çocuklarının mesleki gelişimlerinde merkezi figür olarak görme ve aktif rol üstlenme eğilimleri olduğu, bunun yanında çocuklarında ebeveynlerinden mesleki puanlama yardım konusunda herhangi birisinden daha fazla etkili olmasını bekleme gibi bir eğilimleri olduğu ifade edilmektedir (Palmer & Coheran, 1988).

Grimstad (1990)'da göre; mesleki gelişim sürecinde, kişisel iş entegrasyonu hissinin oluşması için gereken değerler ve yeteneklerin gelişimi açısından ailenin öncelikli ortam olarak önemli rol oynadığını ortaya koyulmuştur. Ana babanın, çocuğun meslek seçimine etkisini şu noktada toplayabiliriz (Kuzgun, 2000:110).

**1.** Ana baba çocuğun bazı yeteneklerini gösterici ortamlar hazırlarken bazılarını ihmal etmekte hatta bastırmaktadır. Bireyin sahip olduğu genel ve özel yeteneklerde ve yaratıcılık, gibi kişilik özelliklerinde katılım payı büyük olmakla birlikte çevrenin etkisi de ihmal edilmeyecek derecededir. Ana baba tercih ettikleri yeteneklerini geliştirebilmesi için çocuğa olanaklar sağlayabilir ve çocuğun o yeteneklerle ilgili alanlardaki çalışmalarını ödüllendirerek pekiştirebilir. Çocuğun psikolojik enerjisini tercih edilen yeteneklere yoğunlaştırması diğer yeteneklerini ihmal etmesi demektir.

**2.** Ana babalar belli mesleklere karşı olumlu ve olumsuz tutumlarını çocuklarıyla paylaşmaktadır. Bir kimsenin şu veya bu mesleğe karşı olumlu veya olumsuz tutumunun çok kere kendi doğrudan yaşantıları ile değil çevreden daha özgül olarak ana babadan aldığı sözlü ve sözsüz mesajlarla biçimlendiği söylenmektedir. Ana babalar mesleklere karşı tutumlarını olduğu kadar iş veya meslek değerlerini de çocuklarına aşılamaktadır. Ailenin paraya ve sosyal güvenceye verdiği önem ile çocuğun ekonomik ve güvenlik değerleri arasında da anlamlı bir ilişki oluşturmaktadır.

**3.** Ana baba çocuğun benlik kavramını biçimlendirmede başrolü oynayan kimselerdir. Bireyin bütün davranışlarının ve kararlarının gerisinde, onun kendini algılama biçimi yatmaktadır. Benlik kavramı adı verilen bu kendini algılama biçimi, meslek seçimi kararını da belirleyen en önemli faktördür.

**4.** Benlik kavramı, yani kişinin kendine ilişkin algıları, çeşitli alanlarda yapıp ettiklerini değerlendirmesi sonucunda edindiği yargılardan oluşmaktadır. Olayları ve durumları “gerçekçi” bir gözle değerlendirebilen ana babalar çocuklarından yeteneklerine ve ilgilerine uygun alanlarda başarı beklerken, gerçekçi olamayan ana

babalar çocuktan yeteneklerinin üzerinde ve ilgilerinin dışında bulunan alanlarda başarı beklemektedirler.

**5. Bebeklikte temel gereksinimlerin karşılanma biçiminin ve derecesinin,** bebeğin kapasitesini oluşturan bazı özelliklerin ileride gelişmesine ve bazılarının körelmesine neden olmaktadır. Çocuğun bağımlı olduğu bebeklik döneminde ihtiyaçlarının yeterince karşılanmaması temel güven duygusunun gelişmemesine yol açmaktadır. Böyle durumlarda çocuk ana babasına karşı öfke ve kırgınlık gibi olumsuz duygularla yüklü olduğu için, onların değerlerini içselleştirememektedir.

Bireylerin mesleki kararsızlık yaşamalarının değişik nedenleri olabilir. Eğer bireyler her alanda yüksek potansiyele sahiplerse bir tür yaklaşma-yaklaşma çatışması yaşayabilirler ve dolayısıyla mesleki bir karar vermekte güçlük çekebilirler. Bazen de kişinin ilgi ve yetenekleri ayrışmamış olabilir ve bu durumda kişinin mesleki tercihlerini netleştirmesini engelleyebilir (Kuzgun, 2000). Bazı çalışmalarda ise mesleki kararsızlığın bir kişilik özelliği olduğu belirtilmektedir (Larson, Heppner, Ham ve Dugan, 1988; Newman, Gray ve Fugua, 1999). Diğer çalışmalarda da mesleki kararsızlık problem çözme becerisi (Larson ve Heppner, 1985), sürekli kaygı durumu (Santos, 2001), depresif duygu durumu (Smith, 2002) ve işlevsel olmayan düşünceler (Kleiman, Petterson, Sampson ve Reardor, 2004) ile ilişkili bulunmuştur. Ayrıca literatürde mesleki kararsızlığın yaş (Guerra ve Reieker, 1999; Kinner, Brigman ve Noble, 1990) ve cinsiyet (Rojewski ve Hill, 1998; Watson ve Stead, 1994) gibi demografik değişkenlerde ilişkili olduğu vurgulanmaktadır.

Anne babalar ergenlerin mesleki ve eğitsel planlarını etkileyen en önemli kişilerdir (Daniels, 1983; Naylor, 1986). Anne babalar yalnızca aile ilişkilerinde sergiledikleri demokratik, otoriter ve kabul edici gibi tutumları değil, mesleki gelişimini destekleyici tutum ve davranışları da çocuklarının mesleki gelişim süreçlerini ve mesleki karar verme davranışlarını etkilemektedirler (Feldman, 2003; Laramore, 1983). Anne babalar meslek seçim süreci, meslek seçiminde yetenek, ilgi değerler gibi faktörler ve meslekleri tanıma konularında bilgi düzeyleri arttıkça daha olumlu tutumlar sergilemektedirler.

### 2.1.8. Türkiye’de Dershaneciliğin Tarihsel Gelişimi

İnsanların öğrenme ihtiyacı insanlık tarihi kadar eskidir. Eski çağlarda örgütlü bir öğretim sistemi olmadığına göre, ilk öğrenmeler bire bir yöntemi ile gerçekleşmiştir. Daha sonra öğreticinin tek, öğrenenlerin birden fazla olması ile örgütlü öğretim sistemine gidilmiştir.

İnsanların daha çok öğrenme isteği duyması ise okul sistemi dışında ücret ile ders alma “özel ders” ihtiyacını ortaya çıkartmıştır. Okul yolu öğretim sistemi geliştikten sonra da daha çok öğrenme, daha iyi öğrenme isteği ile beraber, ücret ile ders alma ihtiyacı devam etmiştir. Bununla da ücretli öğretim yapan kurumlar Türkiye’de ki adı ile özel öğretim kurumları açılmıştır.

Resmi belgelerde özel öğretime ilk kez 1856 ıslahat fermanında yer verilmiştir. 1869 yılında yayımlanan “maarifi umumiye” nizamnamesinde özel öğretimin daha geniş bir düzenlemesi yapılmıştır. 1876 tarihli kanuni esasının 15. maddesinde “öğretim işini herkes özgürce yapabilir, belirli kanuna uymak şartı ile her Osmanlı genel ve özel öğretim yapmaya izinlidir” denmekte idi. Özel dershaneler Türk Milli Eğitim Sistemine ilk defa 20 Ağustos 1915 (1331) tarihli Mekatib-i Hususiyye talimatnamesi ile girmiştir.

Özel dershaneler bugünkü statülerine 08/06/1965 tarih ve 625 sayılı özel öğretim kanunları yasası ile kavuşmuştur. Bu tarihten sonra merkezi sınavların yaygınlaşması ile özel dershanelerde de gelişmeler olmuştur. Bu yasanın yürürlüğe girdiği 1965 yılında 12 ilde 43 özel dershane varken bu sayı 1975 yılında 32 ilde 139 özel dershaneye ulaşmıştı.

**Tablo 2.1. Yıllara Göre Özel Dershane, Öğrenci Ve Öğretmen Sayıları**

| YILLARA GÖRE ÖZEL DERSHANE, ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN SAYILARI |
|----------------------------------------------------------|
|----------------------------------------------------------|

| DERS YILI | DERSHANE SAYISI | ÖĞRENCİ SAYISI | ÖĞRETMEN SAYISI | DERSHANE BULUNMAYAN İL SAYISI |
|-----------|-----------------|----------------|-----------------|-------------------------------|
| 1965-1966 | 43              | ?              | ?               | 55                            |
| 1975-1976 | 157             | 42.582         | 1384            | 37                            |
| 1982-1983 | 174             | 101.703        | 3826            | 29                            |
| 1990-1991 | 762             | 188.407        | 8723            | 11                            |
| 1996-1997 | 1479            | 360.432        | 13.297          | 4                             |
| 1997-1998 | 1710            | 433.847        | 14.395          | 4                             |
| 1998-1999 | 1730            | 488.284        | 16.395          | 3                             |
| 1999-2000 | 1864            | 523.244        | 18.175          | 2                             |
| 2000-2001 | 2002            | 588.637        | 20.112          | -                             |
| 2001-2002 | 2122            | 606.522        | 19.881          | -                             |
| 2002-2003 | 2568            | 668.673        | 23.730          | -                             |
| 2003-2004 | 2984            | 784.565        | 30.537          | -                             |
| 2004-2005 | 3400            | 872.618        | 33.469          | -                             |

Tabloda görüldüğü gibi 40 yılda özel dershane sayısı öğrenci sayıları, öğretmen sayılarında önemli artış olmuştur.

Özel dershaneler, 625 sayılı özel öğretim kurumları yasası ve bu yasaya dayanarak hazırlanan diğer mevzuat esaslarına göre hazırlanmaktadır. “Milli eğitim bakanlığına bağlı özel öğretim kurumları yönetmeliği” esaslarına göre açılışları, “özel dershaneler tip yönetmeliği” esaslarına göre de işleyişleri düzenlenmiştir.

Özel dershanelerin kuruluş amacı, özel dershaneler tip yönetmeliğinin 6. maddesinde şöyle ifade edilmektedir.

Öğrencileri;

1. Zayıf oldukları derslerde yetiştirmek ve bilgi seviyelerini yükseltmek
2. Bir üst okulun giriş sınavlarına hazırlamak
3. Belli alanlarda ilerlemek amacı ile araştırma ve inceleme yapmak, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda uzmanlaşmak isteyen öğrencilere gerekli olanak ve ortamı sağlamak, bu gibi öğrencileri tespit ve teşvik etmek.

Belirlenen amaçlara göre açılışını tamamlayan özel dershaneler çok geniş bir mevzuata göre iş ve işleyişlerini yürütmek durumundadırlar. Başta 625 sayılı özel öğretim kurumları yasası, özel öğretim kurumları yönetmeliği ve özel dershaneler tip yönetmeliği olmak üzere pek çok yasa, yönetmelik, yönerge ve yazılara göre faaliyet yürütmektedirler.

#### **2.1.9. Dershaneciliğin Eğitim Sistemindeki Yeri ve Önemi**

Özel dershanede yapılan öğretim etkinlikleri aslında bir okulda yapılan öğretim etkinliklerinden çok farklı değildir. Özel dershanelerde öğretim okula paralel yürütülen tamamlayıcı ve pekiştirici bir öğretim şeklidir. Bunu yaparken okulların veremediği teknik yapılanmayı sağlamakta, benimsetmekte ve hedef olan başarıya yönlendirmektedir. Bu yönü ile özel dershanelerde aslında kavramaya yönelik bir öğretim vardır. (Arıkan, 2005:178).

Özel dershanelerde uygulanan programlar, okul derslerinin paralelinde hazırlanmakta ve eğitim bakanlığının onayı ile yürütülmektedir. Bakanlık müfettişleri ile de denetimi yapılmaktadır.

#### **2.1.10. Dershanelerin Rehberlik Hizmetleri**

Eğitim öğretim sistemimiz içinde önemli bir rol oynayan ve etkin birer eğitim öğretim kurumu olan özel dershaneler, son yıllarda öğretimin yanı sıra eğitime de büyük önem vermeye başlamış; öğrencilerin çeşitli gereksinimlerine göre onları daha başarılı ve uyumlu kılabilmek için yeni araçlara yönelmişlerdir. Bu

anlayışla başlatılmış olan rehberlik etkinlikleri, resmi olarak ve organize bir biçimde 1987 yılından bu yana sürdürülmektedir, milli eğitim bakanlığı 13 Ağustos 1987 tarih ve 18112 sayılı genelge ile, bazı dershanelerin eğitim-öğretim etkinliklerine yer verdikleri rehberlik hizmetlerinin, tüm özel dershanelere yaygınlaştırılmasına karar vermiştir. Bakanlığın genelgesi incelendiğinde dershanelerde yapılması istenen rehberlik etkinliklerini görülmektedir:

Dershanelerin rehberlik Hizmetleri;

- a) Mesleki rehberlik
- b) Yönelme
- c) Bilgi toplama

#### **2.1.10.1. Mesleki Rehberlik**

Özel dershane öğrencilerinin en fazla yardıma gereksinim duyduğu konuların başında kendi ilgi ve yeteneklerine uygun mesleği seçme, üniversiteleri tanıma, doğru tercih sıralaması yapmak gelmektedir. İşte, öğrencilerin mesleklere ve meslek seçimlerine ait sorunlarını ele alan rehberlik etkinlikleri, mesleki rehberlik adını almaktadır. Özel dershanelerde yapılan mesleki rehberlik etkinlikleri şu şekilde sıralanabilir.

#### **1. Öğrencinin;**

- b) Fiziki özelliklerinin
- c) Kişisel özelliklerinin
- d) Akademik özelliklerinin
- e) Sosyo-ekonomik özelliklerinin
- f) İlgi ve yeteneklerinin belirlenmesi

#### **2. Mesleklerinin;**

- a) İş bulma olanakları
- b) Çalışma ortamı
- c) Öğrencinin ilgi ve yeteneklerinin uygun olup olmadığı

- d) Ekonomik koşulları
- e) İşin avantaj ve dezavantajları
- f) İşte ilerleme, yaratıcılık, tek düzelik veya değişiklik, yetenekleri kullanma gibi özelliklere uyup uymadığı gibi niteliklerin araştırılması, öğrencilere tanıtılması.

**3-**Çevredeki meslek mensuplarının, zaman zaman öğrencilere meslekleri ile ilgili tanıtıcı bilgi vermeleri için ortam hazırlanması

#### **4- Üniversitelerin;**

- a. Eğitim-öğretim olanakları,
- b. Beslenme, barınma, ulaşım vb. olanakları,
- c. Ailenin ekonomik durumuna uygun olup olmadığı, gibi özelliklerinin araştırılması ve öğrencilere tanıtılması

**5-** Öğrencilerin, dershanedeki öğrenimleri süresince katıldıkları tüm sınav sonuçlarının, sayısal ve sözel olarak ÖSYM değerlendirme sistemine göre değerlendirilip ortalama puanlarının hesaplanması, bir cetvel haline getirilerek, tercih sırasında öğrencinin durumu ile tercihleri arasında uyum sağlamasına yardımcı bulunulması

**6-** Öğretim yılı içerisinde veli toplantıları yaparak, öğrencilerin, başarıları için gerekli olan ve velileri tarafından bilinmesinde yarar görülen özelliklerinin velilere iletilmesi, velilerden de öğrencilerin öğretmenler tarafından belirlenemeyen özellikleri varsa bunların öğrenilip öğrencilere daha yararlı olunması, ayrıca gençlerin eğitimi ile ilgili önemli uyarılarda bulunulması

**7-** Meslek seçiminde aile veya yakın çevre tarafından uygulanan baskı unsurunun ve yanlış yönlendirmelerin ortadan kaldırılması veya azaltılması için çalışmalar yapılması

**8-** Öğretim yılı içerisinde sınav sistemleri, üniversite tanıtımı, mesleklerin tanıtımı, genel tavsiyeler vb. konuları kapsayan rehber kitapçıklar hazırlanarak, öğrencilerin yararlanmasının sağlanması

**9-** Rehberlik servisinde kurulacak kitaplıkta, öğrencilerin ödevlerini yapabilecekleri, üniversite ile ilgili her türlü sorularına yanıt bulabilecekleri, gençlik sorunları ve eğitimi ile ilgili konuları kapsayan kaynakların bulundurulması

**10-** Her öğretmenin, rehberlik servisi görevlilerince motive edilerek, birer rehber öğretmen gibi öğrencileri tanıyıp yönlendirmelerinin sağlanması (Arıkan, 2005:207).

#### **2.1.10.2. Dershanelerde Ölçme –Değerlendirme Çalışmaları**

Özel dershanelerde rehberlik hizmetleri ile paralel sürdürülen bir diğer çalışma da ölçme-değerlendirme çalışmalarıdır. Birçok özel dershane bu çalışmalar bilgi-işlem birimi ve rehberlik servisinin koordinasyonu ile gerçekleştirilmektedir. Elbette özel dershanelerde ağırlıklı olarak kullanılan ölçme yöntemi test türü sınavlardır. Özel dershanelerdeki öğrencilerin hangi özelliklerinin ölçülmesi, yorumlanması, yeni uygulamalarda kullanılması gerektiğini, yine Milli Eğitim Bakanlığı'nın 13 Ağustos 1987 gün ve 18112 sayılı "Özel Dershanelerde Rehberlik, Ölçme ve Değerlendirme Servisi" başlıklı yazısının ölçme ve değerlendirme bölümünde şöyle ifade edilmektedir:

**a.** Tekniğine uygun soruların hazırlanabilmesi için ilgililere açıklayıcı doküman temin etmek.

**b.** Test sorularını derslere, konulara, ölçmek istediği amaca göre ayırarak soru bankası oluşturmak.

**c.** Her sorunun çeşitli uygulama tarihlerine göre analizlerini yapmak; soruların güçlük dereceleri ile ayırıcı güçlerini hesaplamak; güçlük dereceleri, ayırıcı güçleri vb. yönlerden uygun olmayan soruları tespit ederek soru bankasından çıkartmak.

**d.** Ölçme ve değerlendirme sonuçlarına göre program geliştirme ihtiyaçlarını tespit etmek.

**e.** Öğretime başlamadan önce öğrencilerin seviyelerini tespit etmek, öğretim faaliyetleri esnasında çeşitli zaman dilimlerinde verimi ölçmek maksadıyla her devre için imtihan programı yapmak.

**f.** Ölçme ve değerlendirme sonuçlarına göre öğrencilerin derslere, konulara ve ulaşılması beklenen hedef davranışlara göre başarı veya başarısızlıklarını tespit etmek, tespit sonuçlarını tavsiyelerle birlikte öğrencilere vermek.

Ayrıca, adı geçen genelgede, Rehberlik Ölçme ve Değerlendirme Servisi koordinatörlüğünde değerlendirme toplantıları yapılması gerektiği, bu toplantılarda;

**1-** Her öğrencinin durumunun tek tek ele alınarak başarı veya başarısızlıklarına göre yapılacak yöneltmenin tespiti.

**2-** Başarısızlık sebeplerinin tahlili.

**3-** Uygulanan ders programına göre ders programının olumlu veya olumsuz yönlerinin tespiti ve buna göre program geliştirilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur.

Dershanedeki ölçme-değerlendirme birimi, rehberlik servisi ile birlikte, uygulanan testin güvenilirliğini, geçerliliğini, ayırt ediciliğini incelemekte, sınav sonucunda soru analizi yapmaktadır. Sınav sonuçlarına göre, öğrencilerdeki başarı yükselmeleri ve düşmeleri değerlendirilmekte ve sonuç velilere de bildirilmektedir.

#### **2.1.11. Dershaneciliğin Kültürel ve Sosyal Yönü**

Özel dershanelerin, eğitimden çok öğretime ağırlık verdiği şeklinde yaygın bir kanı vardır. Ancak, başta rehberlik servisi çalışmaları olmak üzere, özel dershanelerde eğitim kategorisine girebilecek pek çok etkinlik yapılmaktadır.

**1-** Meslek seçimi, sınav kaygısı, anne-baba iletişimi gibi pek çok konuda düzenlenen konferans, paneller ve söyleşiler

- 2- Çeşitli veli ve öğrenci seminerleri
- 3- Fen ve edebiyat alanında düzenlenen çeşitli yarışmalar (kompozisyon, şiir ve karikatür vb.)
- 4- Ders ve test kitapları dışında yayınlanan çeşitli kitap ve dergiler,
- 5- Çeşitli kampanyalar (sigara karşıtı, çevre, kan bağışı vb.)
- 6- Çeşitli eğitsel kol faaliyetleri geziler, moral çayları
- 7- Çeşitli sportif yarışmalar (masa tenisi, futbol, satranç vb.)

Birçok özel dershanede yukarıda sıraladıklarımızın dışında da pek çok eğitsel etkinlikler yapılmaktadır.

#### **2.1.12. Özel Dershane Tartışmaları**

Türkiye'de çok az kurum özel dershaneler kadar tartışma konusu olmuştur. Varlıkları, başta devlet kurumları olmak üzere, pek çok kesim tarafından yadırgandı. Zaman zaman kapatılmak istendi, hatta kapatıldı. Ama, ne eleştirenler bu kurumları tam tanıyabildi, ne de bu kurumları savunanlar bunları tam tanıtabildi. İşin gerçek yanı, bilimsel bir bakış açısı ile ve objektif olarak ortaya konmamıştır. (Arıkan, 2005:182). Özel dershanelerin varlığı konusundaki eleştiriler genel olarak iki ana noktada toplanabilir:

**a.** Özel dershaneler, paralı eğitim vermektedirler ve bu yüzden de eğitimde fırsat eşitliğini bozmaktadırlar.

**b.** Özel dershaneler okulların yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Kalıp halinde bilgiler vererek test cambazlığı yapmaktadırlar. Dolayısıyla eğitimi bozmakta, okulları zor durumda bırakmaktadırlar.

#### **2.1.13. Batı'da Dershaneciliğin Tarihsel Gelişimi**

Japonya, Yunanistan, Türkiye, Güney Kore, Avustralya gibi ülkelerde özel dershaneler daha yaygındır. Rekabete dayalı üniversite sınav sisteminin olduğu Fransa, İspanya, İtalya, Portekiz gibi ülkelerde de özel dersane türü kurumlar vardır.

Bunun dışında daha fazla bilgi sahibi olmadığımız pek çok ülkede özel dersane türü kurumlar bulunmaktadır (Arıkan, 2005:181).

### **2.1.13.1. Japonyada Dershanecilik**

Japonya'da özel dershaneler okul saatleri dışında öğrencilerin devam ettikleri “Özel Eğitimli Okullar” genel adı ile bilinmektedir. Bunlar da iki ana gruba ayrılmaktadır:

#### **2.1.13.1.1.Özel Eğitimli Okullar Endüstrisi (JUKO)**

Genelde bu kurumlara ilk ve ortaokul öğrencileri (zorunlu eğitim öğrencileri) devam etmektedir. Jukolar, öğrencileri genel olarak liselere giriş için il düzeyinde yapılmakta olan Akademik Başarı Sınavı'na hazırlamaktadır.

#### **2.1.13.1.2.Gram Okulları (YOBİKO)**

Yobikolar ağırlıklı olarak, üniversiteye hazırlık kursları yapmaktadır. Kısaca JUKO ve YOBİKO şeklinde adlandırılan özel dershaneler, Japonya'da çok yaygın eğitim kurumlarıdır. Görevleri yalnızca lise giriş ve üniversite giriş sınavlarına öğrenci hazırlamak ile de sınırlı değildir. Genel olarak Özel Eğitimli Okullar (Juko ve Yobiko) aşağıdaki alanlarda faaliyet göstermektedir:

- a.** Lise giriş sınavlarına hazırlama
- b.** Üniversite giriş sınavlarına hazırlama
- c.** Yetiştirme kursları
- d.** Seviye belirleme (hensachi)
- e.** Eğitim danışmanlığı (rehberlik hizmetleri)
- f.** Uydu yoluyla öğretim
- g.** Eğitim araştırmaları
- h.** Eğitim yayınları

#### i. Pedagojik formasyon dersleri

Görüldüğü gibi Japonya'da özel dershaneler çok yaygın bir faaliyet alanı içindedirler. Buna karşılık açılış ve işleyişlerine Japon Eğitim Bilim ve Kültür Bakanlığı (MONBOSHO) karışmamaktadır. Herhangi bir ticaret şirketi gibi açılmakta ve eğitim işi yaptıkları için de, hiç vergi vermemektedirler.

#### 2.1.13.2.Yunanistan'da Dershanecilik

Yunan eğitim sisteminde önceleri "evde eğitim" veren kişi "Dershane Öğretmeni" olarak adlandırılmıştır. Henüz organize olmuş okul sistemi yokken, birçok yerde olduğu gibi Yunanistan'da da birebir öğretim faaliyetleri olmuştur. Ülkemizde de bugün "özel ders" olarak adlandırılan bu olgunun, Yunan eğitim sisteminde daha derin kökleri vardır. Bu bağlamda Yunanlılar, Büyük İskender'e eğitim veren Aristoteles'i ilk dershane öğretmeni olarak görürler. M.Ö. 5. yüzyılda Yunanistan'da SOFİSTLER kent kent dolaşarak paralı ders verirlerdi. Sokrates paralı ders verdikleri için bunlara kızardı. Ama o dönemlerde sofistler aracılığı ile felsefe ve bilim yaygınlaştırılmıştır. Görecelilik savunulmuş, dogmatizme ilk tepki Sofistlerce verilmiştir.

Yunan eğitim sisteminde henüz "dershane" kavramı yokken "evde eğitim" kavramı kullanılmıştır. Yunan eğitim sistemi tarihinde 19. yüzyıldan itibaren, Matematik araştırma seminerleri ile, ilk kez bugünkü anlamda dershane kavramı kullanılmaya başlanmıştır. 1. Dünya Savaşı öncesi, Atina Üniversitesi'nde, öğretmenlerin verdiği araştırma seminerleri "Yüksek Dershaneler" olarak adlandırılmıştır. 1903 yılında hükümet değişimi sonucunda görevinden alınan Atina Üniversitesi Matematik Doktoru Panagiotis Zervos, 1905 yılında geçimini sağlamak için Matematik Dershanesi kurmuş ve itibarını kazandığı 1923 yılına kadar, özel dershanesinde ders vermeye devam etmiştir. O tarihlerde dershanelerde okul dersleri için takviye dersleri verilirdi.

Yunanistan'da, Türkiye'deki özel dershanelere benzeyen 4 kurum tipi var:

- a. Ortaöğretime hizmet veren özel dershaneler
- b. Yabancı Dil merkezleri
- c. Atölyeler (Serbest Eğitim Kurumları)
- d. Yükseköğretime hizmet veren özel dershaneler

Ortaöğretime hizmet veren özel dershaneler; ülkemizdeki özel dershanelere çok benziyor, sayıları 3 bin dolayındadır. Yabancı Dil Dershaneleri ya da Yabancı Dil Merkezleri ise çok daha yaygın olup, sayıları 8 bin dolayındadır. Ayrıca izne bağlı olmadan açılan meslek kursları şeklindeki kurumlara da atölyeler deniyor. Yükseköğretim Dershaneleri, yalnız yüksek öğretim öğrencilerine hizmet vermekte olup, sayıları tüm Yunanistan'da 23 tanedir.

#### **2.1.13.3.İngiltere’de Dershanecilik**

İngiltere’de Türkiye’deki özel dershaneler tanımında ve kavramında dershaneler bulunmamaktadır. Bu anlamda sadece, ülke çapında yayılmış dil öğretimi veren ve British Council tarafından tanınan dershaneler vardır ve paralıdır. İlk ve orta öğretim kurumlarında öğretim programlarına dayalı derslerin takviyesi ve zenginleştirilmesi amacı ile sınıf öğretimi dışında kurslar verilmektedir ancak paralı değildir.

#### **2.1.13.4. Almanya’da Dershanecilik**

Özellikle ilkokul ve ortaokullarda her ilçenin kendi bünyesinde öğrencilere yardım kursları bulunmaktadır. Bu kursların parasal yönü belediyeler tarafından belirlenir. Özel dershanelerin istatistiki çalışması yapılmadığından sayıları belli değildir. Bazı dershaneler kiliselere yada sivil toplum kuruluşlarına bağlıdır ve yardım amaçlıdır. Şehir belediyelerinden ve eğitim müdürlüklerinden mali destek almaktadırlar.

#### 2.1.13.5.Fransa’da Dershanecilik

Müşavirlik görev bölgesinde özel dershaneler mevcuttur. Ancak bu dershaneler Türkiye’deki dershanelerin kuruluş amaçlarına uygun değildir. Bu dershaneler daha çok okullarda başarısız olan veya zayıf olan öğrenciler yetiştirmek ve desteklemek, çeşitli düzeyde müzik ve sanat öğretimi vermek, özel sürücü kursları düzenlemek ve dil öğretmek amaçlıdır.

#### 2.1.13.6.İsviçre’de Dershanecilik

İsviçre’de akademik eğitim alacak olan öğrenciler ilköğretimin 6. yılından itibaren karne notlarından ve öğretmenlerinin kanaatlerine göre yönlendirilir ve 12 yıllık bir eğitim sonunda lise diplomasını kazanarak sınavsız üniversiteye alınırlar. Bunlar çağ nüfusuna göre oranı %20-23 civarındadır. Bu bakımdan İsviçre’de özel dersane bulunmamaktadır.

#### 2.1.13.7.İtalya’da Dershanecilik

İtalya’da orta öğretimin son 3 yılı öğrenciler orta öğretim bitirme sınavlarına girmek zorundadırlar. Öğrenciler bu sınava hazırlanırken okul dışı öğretmen ve kurumlardan yardım alırlar. Birçok ülkede özel dershanelerin olmadığı, yine birçok ülkede üniversite giriş sınavlarının olmadığı bir gerçektir; ama üniversite giriş sınavları ve özel dershanelerin olduğu da bir başka gerçektir. Almanya gibi bazı ülkelerde, öğrencilerin üst okullara geçişi bilimsel bir yönlendirme ile yapılmaktadır. Bu gibi ülkelerde, özel dersane türü kurumlar azdır. Ama **Japonya, Yunanistan** ve **İsrail** gibi ülkelerde, hatta **Amerika Birleşik Devletleri’nde** bile özel dersane türü kurumlar vardır. İnsanların okul sistemi dışında kendilerini daha iyi yetiştirme, daha iyi öğrenim yapma gereksinimlerinden doğan özel dershaneler pek çok ülkede vardır. (Arıkan, 2005:182-191).

## 2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde konu ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

### 2.2.1. Konu ile İlgili Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

1980’li yıllardan itibaren ise meslek gelişimine aile sistem yaklaşımının uygulanması ile mesleki karar verme sürecinde ailesel faktörlerin üzerinde durulmaktadır (Bratcher, 1982; Whiston, 1989). Bu konuda yapılan araştırmalarda sosyo-ekonomik düzeyinin, aile genişliğinin, kardeş sayısının, yaşam yerinin çocukların meslek seçimi üzerinde etkili olduğu bulunmuştur (Bozkurt, 1993; Friesen, 1986; Topalan, 1982). Son yıllarda ise aile sistem yaklaşımı temel olan kuramcılar gençlerin mesleki karar verme sürecinde ergenin duygusal olarak ailesinden bağımsızlaşması, aile ilişkileri ve bu süreçte anne babaların sergiledikleri tutumlar üzerinde durmaktadırlar (Lopez ve Andrews, 1987; Zingaro, 1983). Eigen, Hartman ve Hartman (1987) aşırı katı ve esnek tutum sergilenen ailelerde yaşayan ergenlerinin sağlıklı bir şekilde mesleki karar veremeyeceğini öne sürmüşlerdir. Bu görüşe göre çok katı ya da esnek kuralların yer aldığı aile ortamı ergenin bireyselleşmesini önlemekte ve dolayısıyla bireyin karar verme becerisi gelişmemektedir. Bunun bir sonucu olarak bireyler ailelerinin onlar için seçtiği bir ya da iki meslekten birine yönelebilmektedir. Bu konuda yapılan çalışmada da demokratik anne baba tutumu ile ergenin mantıklı ve bağımsız karar verme stili arasında olumlu, kararsız olma durumu ile olumsuz bir ilişki bulunmuştur (Eldeklioğlu, 1996). Bir başka araştırmada ise annelerini aşırı koruyucu olarak algılayan öğrencilerin, annelerini bağımsız olma yönünden teşvik edici olarak algılayan öğrencilere göre daha fazla mesleki kararsızlık yaşadıkları belirlenmiştir (Guerra ve Reieker, 1999).

Oskay (1981), “Değer yargıları yönünden ana baba çatışmaları” adlı araştırmasında meslek seçimi üzerinde durmuştur. Araştırmada anne- baba-ergen ilişkileri yönünden meslek seçimi konusu incelenmiştir. Ana babalarını %73’ünün

meslek seçimi konusunda karışmaması görüşünde birleştikleri saptanmıştır. Ancak meslek seçiminde kendi düşüncelerini kabul ettirmeye çalışma açısından ana-babaların kız ve erkek çocuklara az çok farklı davrandıkları anlaşılmıştır. Meslek seçiminde ana babaların kız çocuklarının erkeklere oranla daha özgür bırakma eğiliminde oldukları görülmüştür. Aralarındaki fark ise, özellikle babalarının en çok oğullarına meslek seçimine ilişkin olarak fikirlerini kabul ettirmeye çalıştıkları görülmektedir.

Roe (1956)'ye göre; bireyin çocukluğunda geçindiği yaşantılar ve anne-babası ile ilişkilerinde sağladığı doyum, onun gelecekteki davranışlarını belirleyen iç uyarıcıları oluşturur. Özetle, anne-baba tutumları ile çocuğun meslek seçimi arasında bir bağ kurulmuştur.(Akt. Öncü,1991).

Baldwin ve arkadaşlarının (1945), yaptıkları araştırmada ailedeki otoriter ve demokratik tutumların özellikleri ve tutumlarını çocuklar üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre, otoriter ve demokratik aile ortamlarında yetişen çocuklar, birçok özelliklerine göre, birbirlerinden farklı görülmektedirler. Demokratik aile ortamında büyüyen çocuklar, aile içinde sürekli keşfetmeye ve deneme yanılma yoluyla öğrenmeye teşvik edilmektedir. Bu yüzden meraklı olma, planlı olma, orijinalite, gibi zihinsel değişkenler açısından, otoriter ailelerinin çocuklarına oranla daha yüksek düzeydedir. Ancak demokratik tutum izleyen anne-babaların çocuklarının aynı zamanda saldırgan, korkusuz, kurallara uymayan ve lider olma özelliği taşıyan çocuklar oldukları anlaşılmıştır.( Akt. Akbaba, 1988).

### **2.2.2. Konu İli İlgili Türkiye’de Yapılan Araştırmalar**

Öztürk (1990) ‘na göre, ana-baba tutumlarının üniversite öğrencilerinin bağımsızlık duygularını anlama, yakınlık, başatlık, kendini suçlama ve saldırganlık düzeylerine etkisini incelemiştir. Bunun için üniversite son sınıfta okuyan 400 öğrenciye Edward Kişisel Tercih Envanteri ile Ana-Baba Tutum Ölçeği’ni uygulamıştır. Araştırmanın sonucunda, ana-babalarını demokratik olarak algılayan

öğrencilerinin bağımsız, duyguları anlama, yakınlık, başatlık ihtiyaçları, ana-babalarını otoriter olarak algılayan öğrencilerden yüksek çıkmıştır.

Oskay (1986)'ya göre, ev hayatının yetişkin otoritesinin ergenin güven duygusu kazanmasında önemli yeri olduğunu vurgulamıştır. Gencin uyması beklenen adet, ahlak kuralları ve toplumun beklentileri vardır. Ailenin ortamı işte bu açıdan da hazırlayıcı olmalıdır. Ayrıca kişinin psikolojik yapısında çok gerekli ve önemli olan güven duygusunun kazanılmasında da etkilidir.

Bilgin (1990), “Ana-babalarının çocuklarının yetenek, ilgi ve değerlerini algılamaları” konulu seminer çalışmasında, ana-babalarının çocuklarına çok iyi tanımadıkları, ancak annelerinin babalarına göre daha iyi tanıdıkları biçiminde yorumlanmıştır.

Karadeniz (1994) “Lise son sınıf öğrencileri üzerinde demokratik ve otoriter olarak algılanan ana-baba tutumlarıyla çeşitli mesleki değerler arasındaki ilişki”yi incelediği araştırmasında, ana-baba tutumlarıyla mesleki değerler arasında olumlu ilişkiler bulunmuştur. Ana –babanın demokratik tutumları arttıkça gençlerin meslek değerlerinde de artış olduğu belirtilmiştir.

Hamancı ve Hamurlu'nun araştırması; anne babaların meslek gelişimine yardımcı olmaya yönelik tutumları ve meslek gelişimi konusundaki bilgi düzeyleri ile çocukların mesleki kararsızlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmaya Gaziantep ilindeki 200 lise öğrencisi ve onların anne babaları katılmıştır. Araştırmada verileri elde etmek için anne babalara Meslek Gelişimi Bilgi Testi ve Meslek Gelişimine Yardım Ölçeği uygulanırken, çocuklarına Mesleki Kararsızlık Envanteri uygulanmıştır. Babaların meslek gelişime yardım konusundaki tutumları ve eğitim düzeyleri de çocuklarının mesleki kararsızlığının düşük bir oranını açıklamıştır. Babaları meslek gelişimine karşı olumlu tutumlara sahip olan çocukların mesleki kararsızlık düzeyi, babaları olumsuz tutuma sahip olanlardan anlamlı şekilde daha düşüktür.

Bu araştırmalarda, çeşitli anne-baba tutumlarının çocuklarının meslek seçimini nasıl etkilediği, meslek seçiminde hangi faktörlerin etkili olduğu, ailelerin değer yargıları gibi değişkenler araştırılmıştır.

## BÖLÜM III

### YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ile verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması yer almaktadır.

#### 3.1. Araştırma Modeli

Belirli bir konuda var olan durumu olduğu gibi ortaya çıkartmayı amaçlayan araştırmalar tarama modeline göre düzenlenmiş araştırmalardır (Karasar, 2002:77). Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin mesleki ilgi alanları ve ailenin meslek seçimine etkilerini belirlemeyi amaçladığından, tarama modelinde bir araştırma yapılmıştır.

#### 3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni bolu ilinde dershaneye giden toplam 831 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise, 2 dershaneden seçilen 100 kız öğrenci, 42 erkek toplam 142 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerden istekli olanlara uygulanmıştır. Bu nedenle kız öğrenci sayısı daha fazla olmuştur.

**Tablo 3.1. Ankete Katılan Öğrenci Sayısı**

| Kız | Erkek | TOPLAM |
|-----|-------|--------|
| 100 | 42    | 142    |

### 3.3. Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracının belirlenmesi aşamasında, araştırma konusuyla ilgili geniş bir alan yazın taraması yapılmış, konu ile ilgili tez, kitap makale ve diğer kaynaklar incelenmiştir. Bu çalışmada veri toplama amacıyla kullanılan anket; Şahin (1997) tarafından hazırlanıp geliştirilen anket formudur. Anket; Aile ve Meslek ile ilgili sorulardan oluşmaktadır.

Araştırma uygulamalarına başlamadan önce anket için Şahin ile iletişim kurulmuş, kendisinden anketin kullanılması konusunda izin istenilmiş ve bu konudaki gerekli izin ve yardım alınmıştır.

### 3.4. Verilerin Toplanması

Öğrencilere toplam 150 anket dağıtılmış, anketlerden 142 tanesi geri dönmüş, geri dönen anketlerde yapılan inceleme sonucunda kız öğrencilerden 100 adet anket, erkek öğrencilerden 42 adet anket geri dönerek toplam 142 tanesi geçerli kabul edilerek çözümlemeye esas alınmıştır.

**Tablo 3.2**

**Dağıtılan ve Dönen Anket Sayıları**

|              | <b>Dağıtılan<br/>Anket</b> | <b>Dönen<br/>Anket</b> |
|--------------|----------------------------|------------------------|
| <b>Kız</b>   | 104                        | 100                    |
| <b>Erkek</b> | 46                         | 42                     |

### **3.5. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması**

Bolu ili özel dersanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin mesleki ilgi alanları ve ailenin meslek seçimine etkilerini araştıran araştırmanın 1. alt probleminde, 2. alt probleminde ve 3. alt probleminde frekans ve yüzde hesaplamaları kullanılmıştır.

Analiz sonucunda elde edilen bulgular, araştırma sorularına uygun olarak çizelgelere dönüştürülerek yorumlanmıştır.

## BÖLÜM IV

### BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin mesleki ilgi alanları ve ailenin meslek seçimine etkileri, anket aracılığı ile elde edilen verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan bulgular yer almaktadır. Öncelikle öğrencilerin kişisel bilgilerini incelenmiştir. Daha sonra her alt probleme ilişkin sorular gruplandırılarak tablolar içerisinde değerlendirilmesi yapılmıştır.

#### 4.1. Kişisel Özelliklere İlişkin Bulgular

Bu başlık altında Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin kişisel özelliklerine ilişkin bulgular sunulmuştur.

##### 4.1.1. Öğrencilerin Cinsiyetleri

Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin cinsiyetlerine ilişkin frekans ve yüzde değerleri Tablo 4.1’de yer almaktadır.

**Tablo 4.1**

**Bolu İli Özel Dershanelerde Üniversiteye Hazırlık Kursu Gören Öğrencilerin Cinsiyetlerine İlişkin Dağılımı**

| CİNSİYET      | f          | %          |
|---------------|------------|------------|
| Kız           | 100        | 70.4       |
| Erkek         | 42         | 29.5       |
| <b>TOPLAM</b> | <b>142</b> | <b>100</b> |

Tablo 4.1'e göre ankete katılan, Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin % 70,4 kız, % 29,5 erkek olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulguya dayalı olarak, kız öğrencilerin daha fazla olduğu görülmektedir.

#### 4.1.2. Öğrencilerin Okumakta Olduğu ya da Mezun Olduğu Okul Türü

Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin okumakta ya da mezun olduğu okul türü dağılımı Tablo 4.2' de yer almaktadır.

**Tablo 4.2**  
**Öğrencilerin Okumakta ya da Mezun olduğu Okul Türü Dağılımı**

| <b>OKUL TÜRÜ</b>  | <b>f</b>   | <b>%</b>   |
|-------------------|------------|------------|
| Düz Lise          | 51         | 35,9       |
| Anadolu Lisesi    | 32         | 22,5       |
| Fen Lisesi        | 22         | 15,4       |
| Meslek Lisesi     | 6          | 4,2        |
| İmam Hatip Lisesi | 2          | 1,4        |
| Süper Lise        | 16         | 11,2       |
| Akşam Lisesi      | 13         | 9,5        |
| <b>TOPLAM</b>     | <b>142</b> | <b>100</b> |

Tablo 4.2'e göre Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin okumakta yada mezun olduğu okul türü dağılımı; % 35,9 ile düz lise, %22,5 ile anadolu lisesi, %15,4 ile fen lisesi, % 11,2 ile süper lise, % 9,5 ile akşam lisesi, %4,2 ile meslek lisesi ve % 1,4 ile imam hatip lisesi yer almaktadır.

#### 4.1.3. Öğrencilerin Yaşları

Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin yaş dağılımı Tablo 4.3’ de yer almaktadır.

**Tablo 4.3**  
**Öğrencilerin Yaşı Dağılımı**

| YAŞ              | f          | %          |
|------------------|------------|------------|
| 16-17            | 7          | 4,9        |
| 17-18            | 97         | 68,3       |
| 18-19            | 25         | 17,6       |
| 20 yaş ve yukarı | 13         | 9,1        |
| <b>TOPLAM</b>    | <b>142</b> | <b>100</b> |

Tablo 4.3’e göre Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin yaşları dağılımı; % 4,9 ile 16-17 yaşları, %68,3 ile 17-18 yaşları, % 17,6 ile 18-19 yaşları, %9,1 ile 20 yaş ve yukarısı ankete katılmıştır.

#### 4.2. Alt Problem 1

Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin mesleki ilgi alanları açısından; okul türü ile meslek ilgi alanları, öğrencilerin anne-baba mesleğine yönelme durumu, öğrencilerin mesleki ilgi alanlarında değer verdiği kriterler ve öğrencinin seçtiği mesleğin niteliği, öğrencinin seçtiği mesleki ilgi alanlarına bakışı, seçtiği mesleğin iş imkanları, seçtiği mesleği uygulama şartları, seçtiği mesleğin ona uygun olup olmadığına karar verme durumu yer almaktadır.

#### 4.2.1.Okul Türü ile Mesleki İlgi Alanları

Araştırmada, Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin okul türlerine göre mesleki ilgi alanlarının dağılımı Tablo 4.4’ de yer almaktadır.

**Tablo 4.4**  
**Okul Türü ile Mesleki İlgi Alanları Arasındaki Dağılım**

| Okul Türü      | Öğrenci Sayısı | Meslek Tercih Alanı        | f  | %    |
|----------------|----------------|----------------------------|----|------|
| Düz Lise       | 51             | MF (Tıp ve Müh.Alanı)      | 17 | 33,3 |
|                |                | TM (İşletme-İktisat Alanı) | 13 | 25,4 |
|                |                | STS(Sosyal- Siyasal Alanı) | 16 | 31,3 |
|                |                | Dil- Yabancı Dil           | 3  | 5,8  |
|                |                | Açık Öğretim               | 2  | 3,9  |
|                |                | Diğer                      | -  | -    |
| Anadolu Lisesi | 32             | MF (Tıp ve Müh.Alanı)      | 8  | 25   |
|                |                | TM (İşletme-İktisat Alanı) | 15 | 46,8 |
|                |                | STS(Sosyal- Siyasal Alanı) | 2  | 6,2  |
|                |                | Dil- Yabancı Dil           | 7  | 21,8 |
|                |                | Açık Öğretim               | -  | -    |
|                |                | Diğer                      | -  | -    |
| Fen Lisesi     | 22             | MF (Tıp ve Müh.Alanı)      | 18 | 81,8 |
|                |                | TM (İşletme-İktisat Alanı) | 1  | 4,5  |
|                |                | STS(Sosyal- Siyasal Alanı) | -  | -    |
|                |                | Dil- Yabancı Dil           | 3  | 1,3  |
|                |                | Açık Öğretim               | -  | -    |
|                |                | Diğer                      | -  | -    |
|                |                | MF (Tıp ve Müh.Alanı)      | 4  | 25   |
| Süper Lise     | 16             | TM (İşletme-İktisat Alanı) | 7  | 43,7 |
|                |                | STS(Sosyal- Siyasal Alanı) | 1  | 6,2  |
|                |                | Dil- Yabancı Dil           | 4  | 25   |
|                |                | Açık Öğretim               | -  | -    |

|                   |            |                            |   |    |
|-------------------|------------|----------------------------|---|----|
| Meslek Lisesi     | 6          | MF (Tıp ve Müh.Alanı)      | 4 | 66 |
|                   |            | TM (İşletme-İktisat Alanı) | 2 | 33 |
|                   |            | STS(Sosyal- Siyasal Alanı) | - | -  |
|                   |            | Dil- Yabancı Dil           | - | -  |
|                   |            | Açık Öğretim               | - | -  |
|                   |            | Diğer                      | - | -  |
| İmam Hatip Lisesi | 2          | MF (Tıp ve Müh.Alanı)      | - | -  |
|                   |            | TM (İşletme-İktisat Alanı) | - | -- |
|                   |            | STS(Sosyal- Siyasal Alanı) | 2 | 1  |
|                   |            | Dil- Yabancı Dil           | - | -  |
|                   |            | Açık Öğretim               | - | -  |
|                   |            | Diğer                      | - | -  |
| Akşam Lisesi      | 13         | MF (Tıp ve Müh.Alanı)      | 6 | 46 |
|                   |            | TM (İşletme-İktisat Alanı) | 4 | 30 |
|                   |            | STS(Sosyal- Siyasal Alanı) | 3 | 23 |
|                   |            | Dil- Yabancı Dil           | - | -  |
|                   |            | Açık Öğretim               | - | -  |
|                   |            | Diğer                      | - | -  |
| <b>TOPLAM</b>     | <b>142</b> |                            |   |    |

Tablo 4.6' ya göre; tıp ve mühendislik tercihinde % 81,8'le fen lisesi birinci sırada, % 33,3 ile düz lise, ikinci sırada % 25 ile anadolu lisesi ise üçüncü sırada gelmektedir. Öğrencilerin işletme ve iktisat alanındaki tercihinde % 46,8 ile anadolu lisesi birinci sırada, % 43,7 ile ve % 25,4 'le düz lise takip etmektedir. Sosyal ve siyasal alanda ise; %31,3'le düz lise ve % 23 ile de akşam lisesi takip etmektedir.

Yabancı dil alanı seçiminde ise, %25 ile süper lise ve % 21,8 ile anadolu lisesi yer almaktadır. Bu bulgulara göre öğrencilerin okudukları alanla mesleki ilgi alanlarında paralellik olduğu görülmektedir.

#### 4.2.2. Öğrencilerin Anne- Baba Mesleği ile İlgili Bölümlere Yönelme Durumları

Araştırmada, Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin anne- baba mesleği ile ilgili bölümlere yönelmesi Tablo 4.5 ve Tablo 4.6.'de yer almaktadır.

**Tablo 4.5.**

##### Kız Öğrencilerin Mesleki İlgi Alanlarının Anne Mesleği ile İlişkisi

| Mesleki İlgi Alanları | Kızlar |    | Anne Mesleği |    |        |   |       |   |        |   |       |   |
|-----------------------|--------|----|--------------|----|--------|---|-------|---|--------|---|-------|---|
|                       | f      | %  | Öğretmen     |    | Doktor |   | Memur |   | Avukat |   | Esnaf |   |
|                       |        |    | f            | %  | f      | % | f     | % | f      | % | f     | % |
| MF                    | 36     | 36 | 18           | 18 | 3      | 3 | 2     | 2 |        |   |       |   |
| TM                    | 32     | 32 | 27           | 27 |        |   | 3     | 3 |        |   | 1     | 1 |
| STS                   | 18     | 18 | 20           | 20 |        |   | 1     | 1 | 1      | 1 |       |   |
| DİL                   | 12     | 12 | 8            | 8  |        |   |       |   |        |   |       |   |
| Açık Öğretim          | 2      | 2  | 4            | 4  |        |   | 2     | 2 |        |   |       |   |

Tablo 4.5' e göre; kız öğrencilerin % 36'sı matematik fen alanlarına, % 32'si Türkçe matematik alanlarını, % 18'i ise sosyal ve siyasal alanlarını, % 12'si ise yabancı dil alanını tercih etmektedir. Bu bulgulara göre; MF mesleki ilgi alanından 3 öğrenci ile TM mesleki ilgi alanından 27 öğrencinin anne mesleği olan MF veya TM alanlarına yönelmiş olduğu ifade edilebilir.

**Tablo 4.6.**

##### Erkek Öğrencilerin Mesleki İlgi Alanlarının Baba Mesleği ile İlişkisi

| Mesleki İlgi Alanları | Erkekler |      | Baba Mesleği |     |        |   |       |     |        |   |       |   |
|-----------------------|----------|------|--------------|-----|--------|---|-------|-----|--------|---|-------|---|
|                       | f        | %    | Öğretmen     |     | Doktor |   | Memur |     | Avukat |   | Esnaf |   |
|                       |          |      | f            | %   | f      | % | f     | %   | f      | % | f     | % |
| MF                    | 19       | 45,2 | 9            | 3,7 | 3      |   | 6     | 2,5 |        |   |       |   |
| TM                    | 10       | 23,8 | 2            |     | 1      |   | 3     |     |        |   | 2     |   |
| STS                   | 6        | 14,2 |              |     | 1      |   | 1     |     | 1      |   | 3     |   |
| DİL                   | 7        | 1,6  | 2            |     |        |   | 5     |     |        |   | 2     |   |

Tablo 4.6’de; erkek öğrencilerin % 45,2’si matematik fen alanlarına, % 23,8’si Türkçe matematik, % 14,2’i ise sosyal ve siyasal alanlarını tercih etmiştir. Bu bulgulara göre; MF mesleki ilgi alanından 3 öğrencinin ve TM mesleki ilgi alanından 2 öğrencinin baba mesleğine olan MF veya TM alanlarına yönelmiş olduğu ifade edilebilir. Yüzdelere dağılık çıkmıştır.

#### 4.2.3.Öğrencilerin Mesleki İlgi Alanlarında Değer Verdiği Kriterler ve Seçtikleri Mesleğin Niteliği

Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin mesleki tercihte değer verdiği kriterler ve tercih ettiği mesleğin niteliği, Tablo 4.7’ de yer almaktadır.

**Tablo 4.7.**  
**Öğrencilerin Mesleki İlgi Alanlarında Değer Verdiği Kriterler ve Seçtikleri Mesleğin Niteliği**

| Mesleki Tercihte Dikkate Aldığı İlkeler                | Kızlar     |          | Erkekler  |          |
|--------------------------------------------------------|------------|----------|-----------|----------|
|                                                        | f          | %        | f         | %        |
| İlgi ve Yetenekler                                     | 60         | 60       | 27        | 64,2     |
| Kazanç Durumu                                          | 14         | 14       | 10        | 23,8     |
| Anne Mesleği                                           | 7          | 7        | -         | -        |
| İlerleme İmkânı                                        | 3          | 3        | 3         | 7,1      |
| Almış Olduğum Eğitim                                   | 2          | 2        | -         | -        |
| Çevremde örnek aldığım kişilerin sosyo-ekonomik durumu | 9          | 9        | 2         | 4        |
| İşin Niteliği ve Mekan Durumu                          | 3          | -        | -         | -        |
| Toplumdaki saygınlığı                                  | 2          | 2        | -         | -        |
| <b>Tercih Ettiği Mesleğin Niteliği</b>                 | <b>f</b>   | <b>%</b> | <b>f</b>  | <b>%</b> |
| Master İmkânı                                          | 51         | 51       | 12        | 28,5     |
| Yurt dışına burslu gitme imkânı                        | 4          | 4        | 1         | 2        |
| Özel sektörden burs alma imkânı                        | 6          | 6        | 4         | 9,5      |
| İcat ve keşiflere imkan veriyor                        | 13         | 13       | 10        | 23,8     |
| Araştırmaya imkan tanıyor                              | 26         | 26       | 10        | 23,8     |
| Diğer                                                  | -          | -        | 5         | 11,9     |
| <b>Toplam</b>                                          | <b>100</b> |          | <b>42</b> |          |

Kız öğrencilerin mesleki ilgi alanlarında değer verdiği kriterler bakımından; % 60 ilgi ve yeteneklerini, % 14 ile kazanç durumunu, %9 ile çevremde örnek aldığım kişilerin sosyo- ekonomik durumu, % 7 ile anne mesleği dikkate almaktadırlar. Seçtiği mesleğin niteliği bakımından ise; % 51'i master yapma imkanı bulabileceklerini, % 26'ı ise, seçtikleri mesleklerin araştırmaya imkan tanıyabileceğini belirtmektedirler.

Erkek öğrencilerin ise; mesleki ilgi alanlarında değer verdiği kriterler bakımından; % 64,2 ilgi ve yeteneklerini, % 23,8 ile kazanç durumunu dikkate almaktadır. Seçtiği mesleğin niteliği bakımından ise; % 28.5'i master yapma imkanı tanınmasından dolayı, %23,8'i ise; icatlara, keşiflere ve araştırmaya imkan tanıyor olmasından dolayı tercih etmiştir. Bu bulgulara göre; öğrencilerin çoğunun, meslek seçiminde değer verdikleri kriterler, ilgileri ve yetenekleri olduğu ifade edilebilir.

#### 4.2.4. Öğrencilerin Seçtiği Mesleği Yapabilme Durumlarına Bakışı

Araştırmada, Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin seçtiği mesleğe bakışı, Tablo 4.8 'de yer almaktadır.

**Tablo 4.8.**

#### **Öğrencilerin Seçtiği Mesleği Yapabilme Durumuna Bakışı**

|               | Kızlar     |    | Erkekler  |     |
|---------------|------------|----|-----------|-----|
|               | f          | %  | f         | %   |
| İnanıyorum    | 89         | 89 | 37        | 88  |
| İnanmıyorum   | 2          | 2  | 3         | 7,1 |
| Şüpheliyim    | 6          | 6  | 2         | 4   |
| Diğer         | 3          | 3  | -         |     |
| <b>TOPLAM</b> | <b>100</b> |    | <b>42</b> |     |

Kız öğrencilerin % 89'u ve erkeklerin % 88'i mesleklerini ileride yapabileceklerine inanıyorlardır. Kızlardaki % 6 'lık bir dilim ileride mesleklerini yapabilme konusunda şüphelidir. Bu bulgulara göre; Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre biraz daha kaygılıdır ama gene de kız öğrencilerde erkek öğrencilerde inançlı, umutlu ve kararlı oldukları ifade edilebilir.

#### 4.2.5. Öğrencilerin Seçtikleri Mesleklerin İş İmkanları

Araştırmada, Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin, seçtikleri mesleklerin iş imkanları Tablo 4.9 'de yer almaktadır

**Tablo 4.9.**  
**Öğrencilerin Seçtikleri Mesleklerin İş İmkanları**

|                                                            | Kızlar     |    | Erkekler  |      |
|------------------------------------------------------------|------------|----|-----------|------|
|                                                            | f          | %  | f         | %    |
| Kamu sektöründe iş imkanı sağlıyor                         | 30         | 30 | 4         | 9,1  |
| Özel sektörde iş imkanı sağlıyor                           | 12         | 12 | 6         | 1,4  |
| Hem özel hem kamu sektöründe iş imkanı sağlıyor            | 42         | 42 | 24        | 57,1 |
| Serbest teşebbüse imkan sağlıyor                           | 5          | 5  | 3         | 7    |
| Sağladığı imkan alanı sınırlı                              | 5          | 5  | 4         | 9,1  |
| 2010-2015 yıllarında daha çok imkan sağlayacağını umuyorum | 3          | 3  | -         | -    |
| Diğer                                                      | 3          | 3  | 1         | 2,3  |
| <b>Toplam</b>                                              | <b>100</b> |    | <b>42</b> |      |

Kız öğrencilerin %42'si ile, erkeklerin %57,1'i seçtikleri mesleklerin hem özel hem kamu sektöründe iş imkanı sağlayabileceğini belirtmektedirler. Kızların % 30'u ise, seçtikleri mesleklerin sadece kamu sektöründe iş imkanı tanıdığı için tercih etmektedir. Bu bulgulara göre; öğrenciler, seçtikleri mesleklerle hem özel hem kamu sektöründe iş imkanı bulabilecekleri belirtilebilir.

#### 4.2.6. Öğrencilerin Seçtikleri Mesleği Uygulama Durumu

Araştırmada, Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören, öğrencilerin seçtikleri mesleği uygulama şartları Tablo 4.10 'de yer almaktadır.

**Tablo 4.10.**  
**Öğrencilerin Seçtikleri Mesleği Uygulama Şartları**

|                                                | Kızlar     |    | Erkekler  |     |
|------------------------------------------------|------------|----|-----------|-----|
|                                                | f          | %  | f         | %   |
| Seçtiğim meslekle ilgili okulu kazanmama bağlı | 74         | 74 | 34        | 80  |
| Ekonomik imkanlara bağlı                       | 3          | 3  | 2         | 4   |
| Günün şartlarına ve piyasa imkanlarına bağlı   | 14         | 14 | 2         | 4   |
| Lisansüstü eğitim yapmama bağlı                | 3          | 3  | 1         | 2   |
| Diğer                                          | 6          | 6  | 3         | 7,1 |
| <b>TOPLAM</b>                                  | <b>100</b> |    | <b>42</b> |     |

Tablo 4.10'a göre; öğrencilerin seçtiği mesleği uygulama imkanını; kız öğrencilerin %74'ü ile, erkeklerin %80'i seçtiğim meslekle ilgili okulu kazanmaya, kızların % 10'u ise, günün şartlarına ve piyasa imkanlarına bağlı olduğunu belirtmektedir. Bu bulgulara göre; öğrencilerin seçtikleri meslekleri uygulama şartları, meslekle ilgili okulu kazanmalarına bağlı olduğu söylenebilir.

#### 4.2.7. Öğrencinin Seçtiği Mesleğin Ona Uygun Olup Olmadığına Karar Verme

Araştırmada, Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin seçtiği mesleğin ona uygun olup olmadığına karar verme durumu 4.11 'de yer almaktadır

**Tablo 4.11.**  
**Öğrencinin Seçtiği Mesleğin Ona Uygun Olup Olmadığına Karar Verme**  
**Durumu**

|                                           | Kızlar     |    | Erkekler  |      |
|-------------------------------------------|------------|----|-----------|------|
|                                           | f          | %  | f         | %    |
| Yeteneklerim ve kazandığım başarılarımdan | 30         | 30 | 18        | 42,8 |
| Aldığım eğitim özelliklerimden            | 22         | 22 | 2         | 4    |
| Kişilik özelliklerimden                   | 37         | 37 | 19        | 45,2 |
| Diğer                                     | 11         | 11 | 3         | 7    |
| <b>Toplam</b>                             | <b>100</b> |    | <b>42</b> |      |

Tablo 4.11' ye göre; kız öğrencilerin % 37'si mesleğin kişilik özelliklerimden dolayı uygun olduğunu, % 30'u yetenek ve kazandığım başarılarımdan dolayı uygun olduğunu, % 22'si ise; aldığım eğitim özelliklerimden dolayı uygun olduğunu düşünmektedir. Erkek öğrencilerin ise; % 45,2'si kişilik özelliklerimden dolayı, % 42,8'i mesleğin yetenek ve kazandığım başarılarımdan dolayı uygun olduğunu belirtmektedir. Bu bulgulara göre; seçtikleri mesleklerin onlara kişilik özelliklerinden, yetenek ve kazandıkları başarılarımdan dolayı uygun olduğu ifade edilebilir.

#### 4.3. Alt Problem 2

Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin mesleki rehberlik açısından; mesleklerle ilgili bilgi durumu, mesleklerle ilgili bilgi kaynakları, mesleğini belirleme yaşı bakımından durumu yer almaktadır.

#### 4.3.1. Öğrencilerin Mesleklerle İlgili Bilgi Durumu

Araştırmada, Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin mesleklerle ilgili bilgi durumu, tablo 4.12, seçtiği mesleklerle ilgili bilgi edinme kaynakları ise tablo 4.13'te yer almaktadır.

**Tablo 4.12.**  
**Öğrencilerin Mesleklerle İlgili Bilgi Durumu - 1**

|                             | Kızlar- Erkekler |      |
|-----------------------------|------------------|------|
|                             | f                | %    |
| Evet- Okulda uygulandı      | 81               | 57   |
| Evet - Dershanede uygulandı | 36               | 25,3 |
| Hayır uygulanmadı           | 20               | 14   |
| Diğer                       | 5                | 3,5  |
| <b>Toplam</b>               | <b>142</b>       |      |

Tablo 4.12'e göre; ilgi ve yeteneklerini belirleyen bir uygulamaya tabi olup olmadıklarını gösteren tabloya baktığımızda öğrencilerin %57'si, okulda uygulandığını belirtmektedir. %25,3 'ü ise; dershanede yetenek belirleme testi uygulandığını belirtmiştir. Bu bulgulara göre; öğrencilere okulda yada dershanede yetenek testi uygulandığı ifade edilebilir.

**Tablo 4.13.**  
**Öğrencilerin Mesleklerle İlgili Bilgi Durumu - 2**

|                    | Kızlar- Erkekler |      |
|--------------------|------------------|------|
|                    | f                | %    |
| Hiçbir bilgim yok  | -                | -    |
| Biraz bilgim var   | 76               | 53,3 |
| Yeterli bilgim var | 55               | 38,7 |
| Yeterli değil      | 11               | 7,7  |
| <b>TOPLAM</b>      | <b>142</b>       |      |

Tablo 4.13'e göre; öğrencilerin seçtikleri mesleklerle ilgili; % 53,3'ünün biraz bilgisinin olduğu, % 38,7'sinin seçtiği meslekle yeterli bilgisinin olduğu, % 7,7'sinin ise yeterli bilgisinin olmadığı belirtilmiştir. Meslekle ilgili hiçbir bilgisi olmayan öğrenci yoktur. Bu bulgulara göre; öğrencilerin mesleklerle ilgili bilgileri olduğu ifade edilebilir.

#### 4.3.2. Öğrencilerin Mesleklerle İlgili Bilgi Kaynakları Açısından Durumu

Araştırmada, Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören, öğrencilerin mesleklerle ilgili bilgi kaynakları açısından durumu tablo 4.14'te yer almaktadır.

**Tablo 4.14.**

#### Öğrencilerin Mesleklerle İlgili Bilgi Kaynakları Açısından Durumu

|                                                       | Kızlar     |    | Erkekler  |      |
|-------------------------------------------------------|------------|----|-----------|------|
|                                                       | f          | %  | f         | %    |
| Okulda yapılan konferanslara katıldım                 | 40         | 40 | 16        | 38   |
| Panel ve konferanslara dinleyici olarak katıldım      | 6          | 6  | 1         | 0,2  |
| Üniversitelerle ilgili tanıtım broşürlerini inceledim | 16         | 16 | 7         | 1,6  |
| Meslek seçme ve belirleme anketlerine katıldım        | 18         | 18 | 11        | 26,1 |
| Hiçbir mesleki rehberlik faaliyetlerine katılmadım    | 15         | 15 | 5         | 11,9 |
| Diğer                                                 | 5          | 5  | 2         | 0,4  |
| <b>TOPLAM</b>                                         | <b>100</b> |    | <b>42</b> |      |

Tablo 4.14'ya göre; öğrencilerin mesleklerle ilgili bilgi kaynakları açısından, kız öğrencilerin % 40'ı ile, erkek öğrencilerin % 38'i okulda yapılan konferanslara katılmıştır. Erkek öğrencilerin % 26,1'i ile kızların %18'si ise meslek seçme ve belirleme anketlerine katıldığını belirtmiştir. Kız öğrencilerin % 15'i ise hiçbir mesleki rehberlik faaliyetlerine katılmadığını belirtmiştir. Bu bulgulara göre;

öğrencilerin mesleklerle ilgili bilgileri olduğu ve kaynaklarının konferanslar ve meslek seçme anketleri olduğu ifade edilebilir.

#### 4.3.3. Öğrencilerin Mesleklerini Belirleme Yaşı Bakımından Durumu

Araştırmada, Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin mesleklerini bilgi durumu 4.15'te yer almaktadır.

**Tablo 4.15.**

#### Öğrencilerin Mesleklerini Belirleme Yaşı Bakımından Durumu

|                             | Kızlar     |    | Erkekler  |      |
|-----------------------------|------------|----|-----------|------|
|                             | f          | %  | f         | %    |
| İlkokulda belirledim        | 16         | 16 | 9         | 21,4 |
| Ortaokulda belirledim       | 28         | 28 | 23        | 54,7 |
| Lise 1-2 sınıfta belirledim | 34         | 34 | 5         | 11,9 |
| Lise-3 sınıfta belirledim   | 22         | 22 | 5         | 11,9 |
| <b>TOPLAM</b>               | <b>100</b> |    | <b>42</b> |      |

Tablo 4.15'ye göre; öğrenciler mesleklerini belirlemeye; kızlar % 28 ile ortaokulda ve lise 1-2 de belirledikleri görülmektedir. Erkekler ise % 54,7 ile orta okulda, % 11,9 ile de Lise 1-2-3 sınıflarda belirlemişlerdir. Bu bulgulara göre; öğrencilerin mesleklerini belirleme yaşlarının ortaokul ve lise dönemleri olduğu ifade edilebilir.

#### 4.4. Alt Problem 3

Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin ailelerinin meslek seçimine etkileri açısından; ailenin meslek seçimine bakışı, ailenin yüksek öğretim konusundaki düşünceleri, ailenin meslek seçiminde değer verdikleri kriterleri, ailenin meslek seçiminde sağladığı imkanlar ve ailenin yardımı, ailenin

öğrencinin meslek seçimine karşı tutumu, ailenin maddi durumunun öğrencinin meslek seçimine etkisi, öğrencinin meslek seçimine yön veren kişi ve örnek alma nedenleri yer almaktadır.

#### 4.4.1.Ailenin Meslek Seçimine Bakışı

Araştırmada, Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin ailelerinin meslek seçimine bakışı, tablo 4.16 ' de yer almaktadır.

**Tablo 4.16**  
**Ailenin Meslek Seçimine Bakışı**

|                                                                                          | Kızlar     |    | Erkekler  |      |
|------------------------------------------------------------------------------------------|------------|----|-----------|------|
|                                                                                          | f          | %  | f         | %    |
| Hiçbir fikri yok, her şeyi bana bırakıyor                                                | 20         | 20 | 1         | 2,3  |
| Sağlıklı bir meslek seçmem için yetenek belirleme testi yaptırmamı istiyor               | 5          | 5  | 2         | 0,4  |
| Meslekler konusunda araştırma ve inceleme yapmamı istiyor                                | 33         | 33 | 25        | 59,5 |
| Kendi mesleğini sürdürmemi istiyor                                                       | 1          | 1  | -         | -    |
| Gelişen teknolojik şartları, ilgi ve yeteneklerimi dikkate alarak tercih yapmamı istiyor | 10         | 10 | 2         | 4,7  |
| Birlikte araştırıp tartışarak karar vermeme istiyor                                      | 26         | 26 | 12        | 28,5 |
| Diğer                                                                                    | 5          | 5  | -         | -    |
| <b>TOPLAM</b>                                                                            | <b>100</b> |    | <b>42</b> |      |

Tablo 4.16'a göre; ailenin meslek seçimine bakışı; kız öğrencilerin % 33'ünün, aileleri öğrencilerin meslekler konusunda araştırma ve inceleme yapmamı isterken, % 26 ise birlikte araştırıp tartışarak karar verilmesini istediği görülmüştür. Kızlar öğrencilerin %20'sinin aileleri, meslek seçimi kararında çocuklarının fikirlerine karışmıyorlar ve her şeyi onlara bırakıyorlar.

Erkek öğrencilerin ailenin meslek seçimine bakışı ise; % 59,5'inin çocuklarının meslekler konusunda araştırma ve inceleme yapmasını isterken, % 28,5'i ise birlikte araştırıp tartışarak karar verilmesini istediği görülmüştür. Bu bulgulara göre; ailelerinin meslek seçimine bakışı, çocuklarının araştırma ve inceleme yapmaları gerektiği ifade edilebilir.

#### 4.4.2. Ailenin Yüksek Öğretime Gitme Konusunda Düşünceleri

Araştırmada, Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin, ailenin yüksek öğretime gitme konusunda düşünceleri tablo 4.17 de yer almaktadır.

**Tablo 4.17**

#### **Ailenin Yüksek Öğretime Gitme Konusunda Düşünceleri**

|                                               | Kızlar     |    | Erkekler  |      |
|-----------------------------------------------|------------|----|-----------|------|
|                                               | F          | %  | f         | %    |
| Mutlaka bir üniversite bitirmemi istiyor      | 45         | 45 | 18        | 42,8 |
| Üniversite bitirmemin önemine inanmıyor       | 5          | 5  | -         | -    |
| Yakın çevrede itibarımın artacağını düşünüyor | -          | -  | -         | -    |
| Ekonomik rahatlık sağlayacağına inanıyorlar   | 35         | 35 | 21        | 50   |
| Gelecekte bir bilim adamı olmamı istiyorlar   | 10         | 10 | 3         | 7    |
| Diğer                                         | 5          | 5  | -         | -    |
| <b>TOPLAM</b>                                 | <b>100</b> |    | <b>42</b> |      |

Tablo 4.17'e göre; ailelerinin yüksek öğretim konusunda düşüncelerini inceleyecek olursak; kız öğrencilerin % 45'inin ailesinin öğrencinin mutlaka bir üniversite bitirmesini istediği görülmektedir. % 35'inin ise mesleğin öğrenciye gelecekte rahatlık sağlayacağına inandıkları görülmüştür. Erkek öğrencilerin ailelerinin yüksek öğretim konusundaki düşünceleri; %50' ekonomik rahatlık sağlayacağına inanıyorken, %42,8 'i ise; mutlaka bir üniversite bitirmek istediğini

belirtmiştir. Bu bulgulara göre; ailelerinin yüksek öğretim konusunda düşüncelerini, çocuklarının mutlaka bir üniversite bitirmeleri ve yapacakları mesleklerinin onlara ekonomik rahatlık sağlayacağı olduğu belirtilebilir.

#### 4.4.3. Ailenin Meslek Seçiminde Değer Verdikleri Kriterler

Araştırmada, Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin, ailenin meslek seçiminde değer verdikleri kriterler tablo 4.18’de yer almaktadır.

**Tablo 4.18.**  
**Ailenin Meslek Seçiminde Değer Verdikleri Kriterler Bakımından Durumu**

|                                           | Kızlar     |    | Erkekler  |      |
|-------------------------------------------|------------|----|-----------|------|
|                                           | F          | %  | f         | %    |
| İlgi ve Yeteneklerimi                     | 21         | 21 | 5         | 8,3  |
| Sağlayacağı ekonomik imkanları            | 32         | 32 | 24        | 57,1 |
| Kazandıracığı sosyal mevki ve yönelişleri | 16         | 16 | 5         | 11,9 |
| Kazandıracığı şahsiyet ve kültürü         | 12         | 12 | -         | -    |
| Hayatta kazandıracak yaşam ve kültürü     | 17         | 17 | 8         | 19   |
| Diğer                                     | 1          | 1  | -         | -    |
| <b>TOPLAM</b>                             | <b>100</b> |    | <b>42</b> |      |

Tablo 4.18’e göre; ailenin meslek seçiminde değer verdikleri kriterleri inceleyecek olursak, kız öğrencilerin ailelerinin % 32’sinin öğrencilere sağlayacağı ekonomik imkanları ön planda tutarak seçim yapmalarını istediğini ve % 21’inin ise öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini ön planda tutarak seçim yapmasını istediği belirlenmiştir. Erkek öğrencilerin ailelerinin % 57,1’inin, öğrencilere sağlayacağı ekonomik imkanları ön planda tutarak seçim yapmalarını istedikleri, % 19’u ise; hayatta kazanacakları yaşam ve kültür açısından değer verdiği görülmektedir. Bu

bulgulara göre; ailenin meslek seçiminde değer verdikleri kriterler, ekonomik imkanları ön planda tutarak seçim yapmaları olduğu söylenebilir.

#### 4.4.4. Ailenin Meslek Seçiminde Sağladığı İmkanların Durumu ve Öğrencinin Meslek Seçiminde Ailenin Yardımı

Araştırmada, Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin, ailenin meslek seçiminde sağladığı imkanların durumu tablo 4.19’ de ve öğrencinin meslek seçiminde ailenin yardımı tablo 4.20’de yer almaktadır.

**Tablo 4.19.**  
**Ailenin Meslek Seçiminde Sağladığı İmkanların Durumu**

|                                                      | Kızlar     |    | Erkekler  |      |
|------------------------------------------------------|------------|----|-----------|------|
|                                                      | f          | %  | f         | %    |
| Özel okula gönderiyor                                | 40         | 40 | 17        | 40,2 |
| Özel öğretmen tutuyor                                | 9          | 9  | 5         | 11,9 |
| Devlet okuluna gönderiyor                            | 16         | 16 | 5         | 11,9 |
| Meslek lisesini bitirip iş hayatına atılmamı istiyor | 2          | 2  | 3         | 7    |
| Diğer                                                | 20         | 20 | 11        | 26,1 |
| <b>TOPLAM</b>                                        | <b>100</b> |    | <b>42</b> |      |

Tablo 4.19’e göre; Ailenin meslek seçiminde sağladığı imkanlar açısından, kız öğrenciler de % 40 ile erkek öğrencilerde %40,2 oranında ailelerin çocuklarını özel okula gönderdikleri belirlenmiştir.

**Tablo 4.20.**  
**Öğrencinin Meslek Seçiminde Ailenin Yardımı**

|               | Kızlar     |    | Erkekler  |      |
|---------------|------------|----|-----------|------|
|               | f          | %  | f         | %    |
| Evet          | 81         | 81 | 33        | 78,5 |
| Hayır         | 17         | 17 | 8         | 19   |
| Karışmıyor    | 2          | 2  | 1         | 2,3  |
| <b>TOPLAM</b> | <b>100</b> |    | <b>42</b> |      |

Tablo 4.20'e göre; öğrencinin meslek seçimine ailenin öğrenciye yardımı konusunda; kızların %81'i evet derken, erkeklerin ise: % 78,5'i evet demiştir. Kız öğrencilerin %17 'si ise, çocuklarına yardım etmemektedir. Bu bulgulara göre; ailenin meslek seçiminde sağladığı imkanlar, özel okula gönderdikleri, meslek seçiminde aile yardımı bakımından ise; olumlu olduğu ifade edilebilir.

#### 4.4.5. Ailenin Öğrencinin Meslek Seçimine Yaklaşımı

Araştırmada, Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin, ailenin öğrencinin meslek seçimine yaklaşımı tablo 4.21'de ve tablo 4.22'de yer almaktadır.

**Tablo 4.21**  
**Ailenin Öğrencinin Meslek Seçimine Karşı Tutumu - 1**

|                                                             | Kızlar     |    | Erkekler  |      |
|-------------------------------------------------------------|------------|----|-----------|------|
|                                                             | f          | %  | f         | %    |
| Anne baskı yapıyor                                          | 7          | 7  | 2         | 4,7  |
| Baba baskı yapıyor                                          | 2          | 2  | -         | -    |
| Ailem beni serbest bırakıyor                                | 36         | 36 | 17        | 40   |
| Ailem benimle fikirlerimi tartışıyor, kararı bana bırakıyor | 52         | 52 | 20        | 47,6 |
| Diğer                                                       | 3          | 3  | 3         | 7    |
| <b>TOPLAM</b>                                               | <b>100</b> |    | <b>42</b> |      |

Tablo 4.21'e göre; ailelerin öğrencilerin meslek seçimindeki yaklaşımına göre; kız öğrencilerin % 52'sinin ve erkek öğrencilerin % 47,6'sının ailesi, öğrencilerin fikirlerini dinleyip kararlarını da öğrenciye bıraktığı görülmektedir. Bu bulgulara göre; ailenin meslek seçimindeki yaklaşımının olumlu olduğu ifade edilebilir.

**Tablo 4.22.**  
**Ailenin Öğrencinin Meslek Seçimine Karşı Tutumu -2**

|               | Kızlar     |    | Erkekler  |     |
|---------------|------------|----|-----------|-----|
|               | f          | %  | f         | %   |
| Güveniyor     | 94         | 94 | 42        | 100 |
| Güvenmiyor    | 4          | 4  | -         | -   |
| Kararsız      | 2          | 2  | -         | -   |
| <b>TOPLAM</b> | <b>100</b> |    | <b>42</b> |     |

Tablo 4.22'e göre; ailenin meslek seçiminde kız öğrencilere %94 güvenirken, erkek öğrencilere %100 güvendiği görülmektedir. Bu bulgulara göre; ailelerin meslek seçiminde, çocuklarına güveniyor olduğu söylenebilir.

#### **4.4.6. Ailenin Maddi Durumunun Öğrencinin Meslek Seçimine Etkisi**

Araştırmada, Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin, ailenin maddi durumunun öğrencinin meslek seçimine etkisi tablo 4. yer almaktadır.

**Tablo 4.23.**  
**Ailenin Maddi Durumunun Öğrencinin Meslek Seçimine Etkisi**

|                   | Kızlar     |    | Erkekler  |     |
|-------------------|------------|----|-----------|-----|
|                   | f          | %  | f         | %   |
| Ekonomik Yönden   | 14         | 14 | 7         | 1,6 |
| Statü olarak      | 3          | 3  | 1         | 0,2 |
| Psikolojik Yönden | 7          | 7  | 3         | 0,7 |
| Etkilemiyor       | 72         | 72 | 29        | 69  |
| Diğer             | 4          | 4  | 2         | 4   |
| <b>TOPLAM</b>     | <b>100</b> |    | <b>42</b> |     |

Tablo 4.23'e göre; ailenin maddi durumunun kız öğrencinin % 72'sini etkilemezken, erkek öğrencilerin ise; % 69'unu etkilememektedir. Ancak kız öğrencilerin % 14'ünün ailesinin maddi durumu, öğrenciyi ekonomik yönde etkileyeceğini eğilimindedir. Bu bulgulara göre; ailenin maddi durumu öğrencileri meslek seçiminde olumsuz etkilemediği söylenebilir.

#### 4.4.7. Öğrencinin Meslek Seçimine Yön Veren Kişi ve Nedenleri

Araştırmada, Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin, öğrencinin meslek seçimine yön veren kişi tablo 4.24' de ve öğrencileri örnek alma nedenleri tablo 4. 25' de yer almaktadır.

**Tablo 4.24**  
**Öğrencinin Meslek Seçimine Yön Veren Kişi**

|       | Kızlar     |    | Erkekler  |      |
|-------|------------|----|-----------|------|
|       | f          | %  | f         | %    |
| Evet  | 73         | 73 | 29        | 69   |
| Hayır | 27         | 27 | 13        | 30,9 |
|       | <b>100</b> |    | <b>42</b> |      |

Tablo 4.24'e göre; kızlarda %73'ü meslek seçimime yön veren kişi var derken, erkeklerde ise % 66,6'sı meslek seçimime yön veren kişi var demıştır. Kızların %27'si ile erkeklerin %30,9 'u ise hayır demıştır. Öğrencileri örnek alma nedenleri sorulduğunda Tablo 4.25'e göre ise;

**Tablo 4.25.**  
**Öğrencilerin Örnek Alma Nedenleri**

|                             | Kızlar    |    | Erkekler  |      |
|-----------------------------|-----------|----|-----------|------|
|                             | f         | %  | f         | %    |
| Meslek Başarısı             | 41        | 41 | 16        | 38   |
| Toplum tarafından sevilmesi | 8         | 8  | 3         | 0,7  |
| Ekonomik rahatlığı          | 14        | 14 | 10        | 23,8 |
| Kişiliği ve ahlaki özelliği | 10        | 10 | -         |      |
| <b>TOPLAM</b>               | <b>73</b> |    | <b>29</b> |      |

Tablo 4.25'ye göre; öğrencileri örnek alma nedenleri sorulduğunda; ağırlıklı olarak kızların % 40'ı ve erkeklerin %38'i, örnek aldıkları kişinin ya da kişilerin meslek başarısı sebebiyle örnek aldığı belirtmektedir. Bu bulgulara göre; öğrencilerin meslek seçimlerini etkileyen kişiler olduğu ifade edilebilir.

Ailenin öğrencilerin üzerindeki etkisi son derece önemlidir. Çocuğun doğumundan başlayarak okul yaşamında, mesleğe karar verme anında ailenin tutumu, paylaşımcı, demokratik, ön yargısız ve öğrencinin kararları saygılı bir yapı içersinde olmalıdır. Meslek alanlarına karar vermek son derece zordur ve bu süreçte okullardaki rehber öğretmenler, dershanelerdeki rehber öğretmenler ve ailenin olumlu tutumu, çocuğun daha sorunsuz ve net kararlar vermesine yardımcı olacaktır.

## BÖLÜM V

### SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde araştırma bulgularına dayanılarak ulaşılan sonuçlar yer almaktadır.

Bu araştırmada Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin mesleki ilgi alanları ve ailenin meslek seçimine etkilerini araştırmaya çalışılmıştır. Araştırma 100 kız öğrenci, 42 erkek toplam 142 öğrenciden oluşmakta ve 2 özel dershanede gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplama amacıyla kullanılan anket; Aile ve Meslek ilgileri ile ilgili sorulardan oluşmaktadır. Verilerin analizinde frekans ve yüzde istatistikleri kullanılmış ve analiz sonucunda ulaşılan bulgularla ilgili sonuçlar aşağıda özetlenmiştir.

**1.** Kişisel bilgilere ilişkin sonuçlara göre; öğrencilerin okumakta yada mezun olduğu okul türü dağılımı, ilk sırasıyla düz lise, anadolu lisesi, fen lisesi, süper lise, akşam lisesi, meslek lisesi ve son sırada ise; imam hatip lisesi yer almaktadır.

**2.** Alt problem 1. e ilişkin sonuçlara göre;

**a.** Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin mesleki ilgi alanları, okul türleri ile paralellik göstermektedir. Tıp ve mühendislik bölümüne ilgisi olan öğrenciler arasında en fazla fen lisesinde okuyan öğrenciler bulunmaktadır. Okudukları okulun eğitimiyle seçtikleri meslek ilgi alanları doğru orantılıdır. İkinci sırada düz lise, üçüncü sırada anadolu lisesi yer almaktadır. İşletme ve İktisat bölümlerine ilgisi alan öğrencilerde ise; ilk sırayı anadolu lisesi, ikinci sırayı düz lise almaktadır. Sosyal ve siyasal alandaki bölümlerle ilgisi olan öğrenciler

ise daha çok, düz lise ve anadolu lisesinden öğrencilerdir. Yabancı dil alanıyla ilgisi olan öğrencilerde ise; ilk sırayı anadolu lisesi almaktadır.

**b.** Araştırmaya göre: MF mesleki ilgi alanından 3 öğrenci ile TM mesleki ilgi alanından 27 öğrencinin anne mesleği olan MF veya TM alanlarına MF mesleki ilgi alanından 3 erkek öğrencinin ve TM mesleki ilgi alanından 2 erkek öğrencinin de baba mesleği olan MF ve TM alanlarına yönelmiştir.

**c.** Öğrencilerin mesleki tercihte değer verdiği kriterler bakımından, kız ve erkeklerde; ilk sırayı, ilgi ve yetenekleri, ikinci sırayı mesleklerinin kazanç durumları yer almaktadır. Kız öğrencilerde üçüncü sırayı ise; çevremde örnek aldığım kişilerin sosyo- ekonomik durumu yer almaktadır. Tercih ettikleri mesleğin niteliği bakımından ise kız ve erkek öğrencilerde ilk sırayı, mesleğin master yapmaya imkan tanınması, ikinci sırayı icat ve araştırmaya imkan tanınması yer almaktadır.

**d.** Bolu ili özel dersanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin seçtiği mesleğe bakışı bakımından, kız ve erkek öğrenciler ileride mesleklerini yapabileceklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin ileri doğru umutlu ve inançlı olmaları ileride mesleklerini daha başarılı yapacaklarına bir ipucu olabilir.

**e.** Seçtikleri mesleklerin iş imkanları bakımından ise; kız ve erkek öğrencilerin ikisinde de hem özel hem kamu sektöründe iş imkanı sağlayabileceklerini belirtmişlerdir.

**f.** Seçtikleri meslekleri uygulayabilmeleri açısından ise; kız ve erkek öğrencilerin ikisinde de, seçtikleri meslekle ilgili okulu kazanmalarına bağlı olduklarını belirtmişlerdir.

**g.** Öğrencilerin seçtikleri mesleklerin onlara uygun olup olmadığına karar vermeleri açısından, ilk olarak, seçtikleri mesleklerin kendi kişilik özelliklerinden, daha sonra yetenekleri ve kazandıkları başarılarından dolayı uygun olduğunu belirtmişlerdir.

### 3. Alt problem 2.ye ilişkin sonuçlara göre;

**a.** Öğrencilerin seçtikleri mesleklerle ilgili bilgi bakımından durumları % 53,3'ünün biraz bilgisinin olduğu, % 38,7'sinin seçtiği meslekle yeterli bilgisinin olduğu, % 7,7'sinin ise yeterli bilgisinin olmadığı tespit edilmiştir. Meslekle ilgili hiçbir bilgisi olmayan öğrenci yoktur.. Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini belirlemede %81'lik bir gruba okulda yetenek belirleme testi uygulanmışken, % 25,3'lük bir gruba ise dershanede yetenek testi uygulanmıştır. Okullarda ve dershanelerde uygulanan bu testler öğrencilerin mesleki yönlendirilmesinde ve karar vermesinde son derece önemlidir.

**b.** Öğrencilerin mesleklerle ilgili bilgi kaynakları açısından, kız ve erkek öğrenciler, öncelikle, okulda yapılan konferanslara katılmışlardır. Okulda ve dershanelerde yapılan konferanslar, öğrencinin mesleğini seçmesinde son derece önemli etkinliklerdir.

**c.** Öğrencilerin meslek belirleme yaşı, kız öğrencilerde, Lise 1-2 iken erkek öğrencilerde; ortaokul ve lise 1-2-3. sınıflarda belirlenmiştir. Meslek belirleme yaşı çok önemlidir ve ilköğretimin ilk kademesinden itibaren öğrenciler bilgilendirilmelidir.

### 4. Alt problem 3.e ilişkin sonuçlara göre ;

**a.** Araştırmada, Bolu ili özel dershanelerde üniversiteye hazırlık kursu gören öğrencilerin ailelerinin meslek seçimine bakışı incelendiğinde, kız ve erkek öğrencilerinde her ikisinin aileleri de, ilk olarak çocuklarının seçtikleri meslek ile ilgili araştırma ve inceleme yapmaları, ikinci öncelikleri ise, meslekler konusunda birlikte araştırıp tartışarak karar vermeleri yönündedir. Aileler, çocuklarının meslek seçmelerinde son derece olumlu tavır içindedir. Araştırma inceleme yapmalarını istemekte, çocuklarına destek vermektedirler. Ailelerin meslek seçimindeki yaklaşımları ise olumludur. Erkek ve kız öğrencilerinin her ikisinin de aileleri,

öğrencinin fikirlerini dinleyip kararlarına saygı duymaktadır. Destekleyici bir aile yapısı çizmektedirler.

**b.** Ailelerin yüksek öğretim konusundaki düşünceleri ise, kız öğrencilerin aileleri öncelikle, çocuklarının mutlaka bir üniversite bitirmelerini istemekte, daha sonra da yüksek öğretiminin gelecekte meslek yaşamında rahatlık sağlayacağına inanmaktadır. Erkek öğrencilerin ailelerinde ilk öncelik olarak, yüksek öğretimin ekonomik rahatlık sağlayacağına inanmaları, ikinci olarak da mutlaka bir üniversite okumaları gerektiğine inanmaktadırlar.

**c.** Ailenin meslek seçiminde değer verdiği kriterler bakımından; kız ve erkek öğrencilerin aileleri, öncelikle, çocuklarının seçtikleri mesleklerde kendilerine sağlayacağı ekonomik imkanları ön planda tutarak seçim yapmalarını istemektedir. Bazı kız öğrencilerin aileleri ise, çocuklarının ilgi ve yeteneklerini ön planda tutarak seçim yapmalarını istemektedir.

**d.** Ailenin meslek seçiminde sağladığı imkanlar bakımından kız ve erkek öğrencilerin her ikisinin de aileleri, çocuklarını özel okula gönderebilecekleri belirtmiştir. Aileler, çocuklarının meslek seçimlerin de, güveniyorlar ve çocuklarına meslek seçiminde yardım etmektedirler. Ailelerinin bu yöndeki olumlu davranışları, çocuklarının daha doğru ve tutarlı seçimler yapmalarını sağlamaktadır.

**e.** Ailelerin öğrencilerin meslek seçimine karşı tutum; kız öğrencilerin % 52'sinin ve erkek öğrencilerin % 47,6'sının ailesi, öğrencilerin fikirlerini dinleyip kararlarını da öğrenciye bıraktığı görülmüştür. Ailenin meslek seçiminde kız öğrencilere %94 güvenirken, erkek öğrencilere %100 güvendiği görülmüştür.

**f.** Ailenin maddi durumunun kız öğrencinin meslek seçimini % 72'sini etkilemezken, erkek öğrencilerin ise; % 69'unu etkilememektedir. Ancak kız öğrencilerin % 14'ünün ailesinin maddi durumu, öğrenciyi ekonomik yönde etkileyeceğini belirtmiştir.

**g.** Öğrencilerin meslek seçimlerine, kız öğrencilerin % 73'ü meslek seçimlerine yön veren kişi var derken, erkek öğrencilerde ise, % 69'unun meslek seçiminde yön veren kişi ve kişiler vardır diye belirtmiştir. Örnek alma nedenleri ise, seçtikleri kişilerin meslek başarılarının etkili olmasıdır. Örnek alınacak kişilerin çalışkan, başarılı kişilikler olması, öğrencileri olumlu etkilemektedir.

Sonuç olarak; doğru bir meslek seçimi veya meslek seçimine doğru bir yönlendirmenin yapılması, öğrencinin ileriki yaşantısında mutlu, huzurlu olmasını, geleceğe umutla bakmasını, yaptığı işten haz duymamıza sebep olmaktadır. Şahin (1997)'in araştırmasında da görüldüğü gibi, ailelerin öğrencinin mesleki ilgi alanları hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir. Bu yüzden aileleri çocuklarının eğitim süreçlerini takip edip, onlarla mesleki ilgi alanları hakkında konuşmalı, çocuklarının meslek seçimlerine güvenmeleri, kararlarına saygı duymalı ve onlara destek vermelidirler.

## **BÖLÜM VI**

### **ÖNERİLER**

Bu bölümde araştırma bulgularından çıkan sonuçlara göre önerilerde bulunulmuştur.

**1.** Aileler ve öğretmenler, öğrencilerin kaygılarını giderici ve özgüveni yükseltecekleri projeler geliştirmelidir. Bu destek öğrencilerin ilgi, yetenek, ve beklentileri ile doğru orantıda olmalıdır.

**2.** Araştırmaya katılan öğrencilerin % 15'ine etkin bir rehberlik uygulanmamıştır. Okul ve dershanelerde görevlendirilen rehber öğretmenlerin, mesleki ilgi alanlarında öğrencileri daha etkin rehberlik programları uygulamalıdır.

### KAYNAKÇA

- AKAY, B. “Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyi”.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi**, Ankara,1983.
- AKBABA, S. “Ana-Baba Tutumlarının Bazı Kişilik Özellikleri Üzerine Etkisi” Yüksek Lisans Tezi. **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara,1988
- ARIKAN, İbrahim. **Üç Ülkede Eğitim Sistemi Ve Özel Dersaneler**. Öz-De-Bir Yayınları, s.114-124,Ankara, 2005
- BİLGİN, A. “Ana-babalarının Çocuklarında Yetenek, İlgi ve Değerlerini Algılamaları’,Seminer Ödevi. **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara, 1990
- BİLGİN, A. “Grup Rehberliğinin ve Grupla Psikolojik Danışmanın Lise Öğrencilerinin Ana-Babalarından Bağımsız Meslek Kararı Verme Davranışına Etkisi” Doktora Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara, 1995.
- BRATCHER,W. “**The Influences of Career Selection: A Family Persperctive**”. Personel And Guidance Journal. 60. 1982.
- BREGMAN, George. KILLEN, Melanie. “ **Adolescents and Young Adults Reasonning about Career Choice and the rRole of Parental Influence**”, Journal of Research on Adolescence, Killen- Dept Human Development, Maryland Üniversitesi, 1999.

BUYURGAN, Serap. “Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Öğrencilerinin Okul Beklentileri ve Eğitim ile Yönelindikleri Meslekler Arasındaki İlişki”.Doktora Tezi. **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara, 1996.

BÜYÜK TÜRK ANSİKLOPEDİSİ. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1990.

ESEN ÇOBAN, Aysel. “Lise Son Sınıf Öğrencilerini Meslek Olgunluk Düzeylerinin Yordayıcı Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, **İnönü Üniversitesi**, Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 6. Sayı:10 Güz 2005.

COLLİNS. W.A.& RUSSELL, G. “ **Mother-Child and Father-Child Relationship Middle Childhood and adolescence: A Developmental Analysis. Devalopmental Review.11(2)**, Akt. Karadayı, F. “ Üniversite Gençlerinin Algılanan Ana-Baba Tutumları, Ana-Babayla İlişkilere ve Bunların Bazı Kişilik Özellikleri İle Bağlantısı”. Türk Psikoloji Dergisi, 9(32), 1994.

EKŞİ, A. **Çocuk, Genç, Ana Babalar**. Bilgi Yayınevi, İstanbul,1990.

ELDELEKLİOĞLU, J. “Krar Starejileri ile Anea Baba Tutumları Arasındaki İlişki. Doktora Tezi. **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara, 1996.

Hamancı, Zeynep. Hamurcu, Mehmet Kürşat. “ Anne Babalarını Meslek Gelişimine Yardımcı Olmaya Yönelik Tutumları Ve Bilgi Düzeylerinin Çocuklarını Mesleki Kararsızlıkları İle İlişkisi”, **İnönü Üniversitesi**, Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 6. Sayı:10 Güz 2005.

KAĞITÇIBAŞI, Ç. “**Aile İçi Etkileşim ve Çocuk Gelişimi**”, **Türkiye’de Çocuğun Durumu**, 1990’ların Çocuk Politikası Kongresi, Ankara, 1989.

KARADENİZ, A. “Lise Son Sınıf Öğrencileri Üzerine Demokratik Ve Otoriter Olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarıyla Çeşitli Mesleki Değerler Arasındaki

İlişkinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, **Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Trabzon,1994.

KARASAR, Niyazi. **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. Sanem Matbaası, Ankara,1991.

KASATURA, İlhan. **Kişilik ve Özgüven**. Birinci Basım. Evrim yayınevi, İstanbul, 1998.

KEPÇEOĞLU, Muharrem. **Psikolojik Danışma ve Rehberlik**. 7. Baskı. Kadioğlu Matbaası, Ankara, 1993.

KEPÇEOĞLU, Muharrem. **Psikolojik Danışma ve Rehberlik**. Kadioğlu Matbaası, Ankara, 1994

KUZGUN, Yıldız. **Meslek Danışmanlığı**. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.2000.

KUZGUN. Yıldız. **Mesleki Rehberlik ve Danışmanlığa Giriş**. Nobel Yayıncılık, Ankara, 2004.

KUZGUN. Yıldız. **Meslek Danışmanlığı Kuramlar ve Uygulamaları**. Nobel Yayıncılık, Ankara, 2000.

OSKAY, Gülder. “Değer Yargıları Yönünden Ana-Baba Ergen Çatışmaları”. Yayımlanmamış Doktora Tezi, OSKAY, Gülder.”Ana-Baba Ergen İlişkilerini Geliştirici Öneriler”. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. Sayı: I. , Ankara, 1986.

ÖNCÜ, Hüseyin. “Grupla Mesleki Psikolojik Danışmanın Lise Öğrencilerin Mesleki Tercihlerine Etkisi” Doktora Tezi. **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara, 1991.

ÖZGÜVEN, İbrahim, E. **Çağdaş Eğitim Psikolojik Danışma ve Rehberlik.** PDREM Yayınları, Ankara, 1999.

PALMER, S& CÖCHRAN, L. “Parents as Agents of Career Development” Journal of Counseling Psychology. 35.

USLUER, Erdal. **Meslek İnceleme Kılavuzu.** Milli Eğitim Basımevi. İstanbul,1998.

YOUNG, R.A. Friesn, J. D. Pearson, H. M. “ Activities and Inter personel Relations as Dimensions of Parental Behavior in The Career Development Of Adolescents” Akt. Bilgin,A. “Grup Rehberliğin ve Grupla Psikolojik Danışmanın Lise Öğrencilerinin Anne babalarından Bağımsız Meslek Kararı verme Davranışına Etkisi. Doktora Tezi. **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,** Ankara, 1995.

TAN, H, **Psikolojik Danışma ve Rehberlik.** Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1986.

TEMEL, Celal. **20.Yüzyılda Özdebir,** Özdebir Yayınları, S.27,2005,Ankara

TÜRK DİL KURUMU. **Türkçe Sözlük.** Türk Dil Kurumu Yayınları 505\ 1, Genişletilmiş 7. Baskı, Ankara, 1983.

YAVUZER, Haluk. **Ana Baba ve Çocuk.** 9. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1996.

YAVUZER, Haluk. **.Çocuk ve Suç.** 8. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1996.

YEŞİLYAPRAK. Binnur. GÜNGÖR, A. KURÇ, G. **Eğitsel ve Mesleki Rehberlik.** 2. Baskı. Varan Matbaası, Ankara, 1996.

YEŞİLYAPRAK. Binnur. **Eğitimde Rehberlik Hizmetleri.** Nobel Yayıncılık, Ankara, 2002.

YEŞİLYAPRAK ve DİĞERLERİ, “.....” Nobel Yayıncılık, Ankara,  
1996.

## **EK-1: “AİLENİN MESLEK SEÇİMİNE ETKİLERİ”**

### **ANKET FORMU**

#### **A) ŞAHSINIZLA İLGİLİ BİLGİLER**

1. Okumakta olduğunuz okulun türünü işaretleyiniz

- a) Düz Lise   b) Anadolu Lisesi   c) Fen Lisesi   d) Süper Lise  
e) Meslek Lisesi   f) İmam Hatip Lisesi   g) Akşam Lisesi

2. Cinsiyetiniz :

- a) Kız                      b) Erkek

3. Yaşınız :

- a) 16-17      b) 17-18      c) 18-19      d) 20 ve yukarı yaşlar

4. İkamet yeriniz:

- a) İl...                      b) İlçe...                      c) Mahalle-Köy.....

5. Sizinle birlikte kaç kardeşsiniz?

- a) 2      b) 3      c) 4      d) 5      e) 6 ve yukarı      f) Diğer.....

6. ÖSYM 'de hangi alanda tercih yapmak istiyorsunuz?

- a: MF      b: TM      c: S-ST      d: DİL      e: AÇIK ÖĞRETİM      d: Diğer

#### **B) AİLENİZLE İLGİLİ BİLGİLER**

7. Babanızın en son mezun olduğu okul :

- a) İlkokul      b) Ortaokul      c) Lise      d) Yüksek Okul      e) Diğer.....

8. Annenizin en son mezun olduğu okul:

- a) İlkokul      b) Ortaokul      c) Lise      d) Yüksek Okul      e) Diğer.....

9. Anne ve babanız sağ mı?

- a) Her ikiside sağ      b) Her ikiside vefat etti      c) Anne sağ      d) Baba sağ

**10. Babanızın mesleği nedir?**

- a) Esnaf      b) İşçi      c) Memur      d) Avukat  
e) Doktor      f) Müteahhit      g) Öğretmen

**11. Annenizin mesleği nedir?**

- a) Esnaf      b) İşçi      c) Memur      d) Avukat  
e) Doktor      f) Müteahhit      g) Öğretmen

**12. Ailenizin gelir düzeyi ne kadardır?**

- a) Asgari Ücret      b) Asgari Ücret Altı      c) 600-800  
d) 800-1000      e) 1000-1500      f) 1500 Üzeri

**13. Ailenizin maddi durumu meslek seçimi tercihlerinizde sizi hangi yönde etkiliyor?**

- a) Ekonomik yönden      b) Statü olarak      c) Psikolojik yönden  
d) Etkilemiyor      e) Diğer

**14. Anne ve babanızın meslek seçimi sırasındaki tutumları nasıldır?**

- a) Anne baskı yapıyor  
b) Baba baskı yapıyor  
c) Ailem beni serbest bırakıyor  
d) Ailem benimle fikirlerimi tartışıyor, kararı bana bırakıyor  
e) Diğer

**15. Ailenizin yüksek öğrenim konusunda düşünceleri nedir?**

- a) Mutlaka bir üniversite bitirmemi istiyor  
b) Üniversite bitirmemin önemine inanmıyor  
c) Yakın çevrede itibarımın artacağını düşünüyor  
d) Ekonomik rahatlık sağlayacağına inanıyorlar  
e) Gelecekte bir bilim adamı olmamı istiyorlar  
f) Diğer

**16. Meslek seçiminiz için aileniz hangi kriterleri ön planda tutuyor?**

- a) İlgi ve yeteneklerimi
- b) Sağlayacağı ekonomik imkanları
- c) Kazandıracığı sosyal mevki ve yönelişleri
- d) Kazandıracığı şahsiyet ve kültürü
- e) Hayatta kazandıracak yaşam tarzı ve huzuru
- f) Diğer

**17. İyi bir meslek edinmeniz için aileniz size hangi imkanları sağlıyor?**

- a) Özel okula gönderiyor
- b) Özel öğretmen tutuyor
- c) Devlet okuluna gönderiyor
- d) Meslek lisesini bitirip iş hayatına atılmamı istiyor
- e) Diğer

### **C) MESLEK ALANI İLE İLGİLİ BİLGİLER**

**18. Mesleğinizi belirlemeye hangi dönemde karar verdiniz?**

- a) İlkokul   b) Ortaokul   c) Lise 1-2   d) Lise 3   e) Diğer

**19. Belirlediğiniz meslek konusunda bilgi edindiniz mi?**

- a) Hiç bir bilgim yok   b) Biraz   c) Yeterli Bilgim Var   d) Yeterli Değil  
e) Diğer

**20. Belirlediğiniz meslek konusunda yeterli bilginiz varsa, bunu nasıl edindiniz?**

- a) Seçtiğim meslekle ilgili yayınları takip ettim
- b) Okulumuzda rehberlik servislerinin mesleki tanıtım faaliyetlerini takip ettim
- c) Ailemin ve yakınlarımlarımın verdiği bilgilerle edindim
- d) Anne ve babamın mesleği olduğu için, onların iş hayatından öğrendim
- e) Arkadaşlarımlarımın verdiği bilgilerle edindim
- f) Diğer.....

**21.** Size ilgi alanınız ve yeteneklerinizi belirleyen bir test uygulandı mı?

- a)Evet- Okulda      b)Evet- Dersanede      c) Hayır      d) Diğer

**22.** Meslek seçiminde öncelikle değer verdiğiniz kriterler nelerdir? Birden fazla Şıkkı işaretleyebilirsiniz.

- a) İlgi ve yetenekleriniz
- b) Kazanç Durumu
- c) Anne Mesleği
- d) Toplumdaki Saygınlığı
- e) İlerleme İmkânı
- f) Almış Olduğum Eğitim
- g) Çevremde örnek aldığım kişilerin sosyo- ekonomik durumu
- h) Ülkeme, halkıma sağlayacağı katkı
- i) Seyahat imkanı
- j) İşin niteliği ve mekan durumu
- k) Sahip olduğum değerler
- l) Diğer

**23.** Seçtiğiniz meslekte kendinizi geliştirme imkanları var mıdır?

- a) Master imkanı
- b) Yurt dışına burslu gitme imkanı
- c) Özel sektörden burs alma imkanı
- d) İcat ve keşiflere imkan veriyor
- e) Araştırmaya imkan tanıyor
- f) Diğer

**24.** Seçtiğiniz mesleğin size en uygun meslek olduğuna nasıl karar verdiniz?

- a) Yeteneklerim ve kazandığım başarılarımdan
- b) Aldığım eğitim özelliklerinden
- c) Kişilik özelliklerimden
- d) Diğer

**25. Meslek seçiminize yön veren bir kişi var mı?**

- a) Evet                      b) Hayır

**26. Örnek almanızın nedeni nedir?**

- a) Mesleki başarısı
- b) Toplum tarafından sevilmesi
- c) Ekonomik rahatlığı
- d) Kişiliği ve ahlaki özelliği
- e) Diğer

**27. Meslek seçiminde ailenizin düşüncesi nedir?**

- a) Hiç bir fikri yok, herşeyi bana bırakıyor
- b) Sağlıklı bir meslek seçmem için yetenek belirleme testi yaptırmamı istiyor
- c) Meslekler konusunda araştıma ve inceleme yapmamı istiyor
- d) Kendi mesleğini sürdürmemi istiyor
- e) Gelişen teknolojik şartları, ilgi ve yeteneklerimi dikkate alarak tercih yapmamı istiyor
- f) Birlikte araştırıp tartışarak karar vermemi istiyor
- g) Diğer

**28. Aileniz meslek seçiminde size yardım ediyormu?**

- a) Evet
- b) Hayır
- c) Karışmıyor
- d) Biraz
- e) Diğer

**29. Aileniz meslek seçiminde sizin kararlarınıza güveniyor mu?**

- a) Güveniyor
- b) Güvenmiyor
- c) Karasız
- d) Diğer

**30. Mesleki rehberlik konusunda katıldığınız etkinlikler nelerdir?**

- a) Okulda yapılan konferanslara katıldım
- b) Panel ve konferanslara dinleyici olarak katıldım
- c) Üniversitelerle ilgili tanıtım broşürlerini inceledim
- d) Meslek seçme ve belirleme anketlerine katıldım
- e) Hiç bir mesleki rehberlik faaliyetine katıldım
- f) Diğer

**31. Seçtiğiniz mesleğin iş imkanları nelerdir?**

- a) Kamu sektöründe iş imkanı sağlıyor
- b) Özel sektörde iş imkanı sağlıyor
- c) Hem özel hemde kamu sektöründe iş imkanı sağlıyor
- d) Serbest teşebbüse imkan sağlıyor
- e) Sağladığı İmkan alanı sınırlı
- f) 2010-2015 yıllarında daha çok imkan sağlayacağını umuyorum
- g) Diğer

**32. Seçtiğiniz mesleği gelecekte yapabileceğinize inanıyor musunuz?**

- a) İnanıyorum
- b) İnanmıyorum
- c) Şüpheliyim
- d) Önemli değil
- e) Diğer

**33. Seçtiğimiz mesleği hangi şartlarda yapabileceğinize inanıyorsunuz?**

- a) Seçtiğim meslekle ilgili okulu kazanmama bağlı
- b) Ekonomik imkanlara bağlı
- c) Günün şartlarına ve piyasa imkanlarına bağlı
- d) Lisans üstü eğitim yapmama bağlı
- e) Diğer

## ÖZGEÇMİŞ

**Adı Soyadı** : Fatmagül BEKLEVİŞ

**Sürekli Adresi** : Zemburi mah. Botsalı sok. Malas apt. kat:2/6

**Doğum Yeri ve Yılı** : Konya/1979

**Yabancı Dili** : İngilizce

**İlköğretim** : Şeker İlköğretim

**Ortaöğretim** : Dumlupınar Lisesi

**Lisans** : İzzet Baysal Üniversitesi

**Yayımları** : -

**Çalışma Hayatı** : Bolu’da üç yıldır öğretmenlik yapmaktayım.